

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

*Чукот Світлана Анатоліївна
Джигга Тетяна Василівна*

Інформаційна політика в Україні

опорний конспект лекцій

КИЇВ - 2007

ISBN

Чукут С.А., Джига Т.В. Інформаційна політика в Україні (опорний конспект лекцій до нормативного курсу): Навчальний посібник. – К.: – 94 с.

Рецензенти:

- Чмига В.О. – кандидат наук з державного управління, доцент, начальник управління з підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів Національної академії державного управління при Президентіві України.
- Дуда А.В. – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри інформаційної політики Національної академії державного управління при Президентіві України.

Викладені основні теоретико-методологічні засади дисципліни “Інформаційна політика в Україні”.

Описані ключові положення інформаційної політики, розкрито діяльність центральних органів влади в галузі інформації, висвітлені основні засади інформаційної політики зарубіжних країн щодо формування інформаційного суспільства, проаналізовано правове регулювання інформаційної сфери та основні аспекти впровадження електронного урядування в Україні та світі, акцентовано увагу на основних проблемних та ключових питань комунікативної політики в органах влади.

Розраховано на слухачів Національної академії державного управління при Президентіві України, які навчаються у магістратурі за спеціальністю “Державне управління”.

Посібник також буде корисним управлінцям-практикам, спеціалістам з інформаційної політики, студентам і викладачам економічних спеціальностей, а також усім, хто цікавиться новими напрямками розвитку науки управління.

УДК

© Чукут С.А., Джига Т.В.,

© Національна академія державного управління при Президентіві України, 2007

РОЗДІЛ 1. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

1.1. Стан державного управління інформаційною сферою в Україні

1.2. Державна інформаційна політика України та шляхи її вдосконалення

1.3. Центральні органи державної влади України в інформаційній сфері

1.1. Стан державного управління інформаційною сферою в Україні

Елементи інформаційного процесу:

- ⇒ особливий тип знань – забезпечує оформлення інформації у тих чи інших конфігураціях;
- ⇒ особливий тип комунікації – задає способи поведінки в просторі інформаційних потоків і обмінів;
- ⇒ особливий тип суб'єктів (учасників) – формує ціннісну й цільову структуру інформаційного простору.

Під державною інформаційною політикою слід розглядати регулюючу діяльність державних органів, спрямовану на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює не лише телекомунікації, інформаційні системи або засоби масової інформації, а всю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних із створенням, збереженням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації у всіх її видах – ділової, розважальної, науково-освітньої, повідомлень тощо. (А.Мелюхін)

Інформаційна політика визначає закони функціонування інформаційної сфери. (Г.Почепцов)

Інформаційна політика – це процес опредмечення й розпредмечення інформації суб'єктом інформаційної діяльності. У свою чергу, державна інформаційна політика – це процес опредмечення й розпредмечення інформації державою. (С.Чукот)

Будь-яка інформаційна криза останнього часу демонструє **принципові прорахунки** з боку органів державної влади:

- ⇒ невміння працювати в динамічному режимі, що пов'язано з забюрократизованістю інформаційної сфери;
- ⇒ невміння дати якісний інформаційний продукт;
- ⇒ відсутність відповідної установи, яка б несла відповідальність за управління інформаційною сферою у випадку кризи;
- ⇒ немає системної роботи із зарубіжною громадською думкою, випадкові інформаційні повідомлення не можуть бути ефективними;
- ⇒ недостатнє вміння розмовляти з власним населенням.

Таблиця. Загальна кількість програм на всіх каналах мовлення (у відсотках)*

ПРОГРАМИ	2001	2002	2003
Художні	48,1%	52,4%	60%
Розважальні	6,8%	6,9%	11%
Музичні	9%	5,4%	4,5%
Спортивні	4%	4%	5%
Новини	10,6%	7,7%	8%
Соціальні	10,4%	13,6%	9,2%
Пізнавальні	3%	2,5%	3,3%
Дитячі	0,9%	0,6%	1%
Інші	5,2%	4,9%	8%

1.2. Державна інформаційна політика України та шляхи її вдосконалення

Закон України “Про інформацію”	Концепція Національної інформаційної політики України
<i>Державна інформаційна політика</i> визначається як сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації.	Під “ <i>національною інформаційною політикою</i> ” розглядається стратегія, напрямки та завдання держави в галузі творення, збирання, обробки, зберігання, використання інформації в суспільстві”.

Державна інформаційна політика – це вплив держави на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює телекомунікації, інформаційні системи, засоби масової інформації та діяльність, пов’язану з реєстрацією, пошуком, одержанням, створенням, обробкою, використанням, зберіганням, поширенням, демонстрацією і передаванням усіх видів інформації.

Головні напрями й способи державної інформаційної політики:

⇒ забезпечення доступу громадян до інформації;
⇒ створення національних систем і мереж інформації;
⇒ зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності;
⇒ забезпечення ефективного використання інформації;
⇒ сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів;
⇒ створення загальної системи охорони інформації;

*З доповідді Голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації Миколи Томенка //Парламентські слухання “Стратегія розвитку телерадіоінформаційного простору України” (<http://www.rada.gov.ua/svobodaslova>)

⇒ сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації й гарантування інформаційного суверенітету України.

Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції.

Усі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами й державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. Кожному громадянину забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується його особисто, крім випадків, передбачених законами України.

Першочергові завдання державної інформаційної політики України:

1. Створення умов для вільного доступу громадян до рішень органів державної влади та до інформації про діяльність цих органів, у тому числі щодо формування і реалізації державної політики в різних сферах суспільного життя, про підготовку й прийняття проектів законів, інших нормативно-правових актів, про формування державного замовлення, закупівлю товарів, робіт і послуг для державних потреб, проведення приватизації, управління об'єктами державної власності, ліцензування певних видів господарської діяльності, економічне співробітництво з іноземними державами, вирішення завдань з охорони довкілля та використання природних ресурсів, більш чітке визначення підстав для обмеження доступу до інформації в інтересах національної безпеки, забезпечення прав людини, збереження комерційної таємниці тощо та усунення необґрунтованих обмежень у цій сфері.

2. Впорядкування механізмів надання громадянам органами державної влади інформаційних та інших послуг, насамперед тих, що стосуються реалізації їх конституційних прав, задоволення потреб та інтересів.

3. Визначення ефективних механізмів залучення громадськості до процесів формування і реалізації державної політики, підготовки й прийняття проектів законів, інших нормативно-правових актів та рішень органів державної влади, оцінки діяльності цих органів щодо виконання прийнятих рішень.

4. Надання підтримки створенню і розвитку інформаційних та консультативних центрів в органах державної влади, а також національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні.

5. Удосконалення взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації та громадськими організаціями у питаннях забезпечення громадськості достовірною і всебічною інформацією про діяльність органів державної влади, налагодження постійного зворотного зв'язку органів державної влади із засобами масової інформації та громадськими організаціями, забезпечення їх взаємної відповідальності за вирішення цих завдань.

6. Забезпечення широкого доступу до нормативно-правових актів, а також інших документів, створених у процесі діяльності органів державної влади, через відповідні комп'ютерні мережі, інформаційні центри та бібліотеки.

7. Удосконалення організаційного, технічного та фінансового забезпечення інформування громадян про діяльність органів державної влади.

Указ Президента України “Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади” (17 травня 2001 р. № 325)

З метою поліпшення умов для розвитку демократії, реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами та на вільний доступ до інформації про діяльність органів державної влади, а також забезпечення гласності та відкритості діяльності цих органів утворюється робоча група з підготовки пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади.

Ця група має розробити з урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду та внести протягом 2001-2002 років на розгляд законопроекти, спрямовані на створення належних правових засад для реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами та на вільний доступ до інформації про діяльність органів державної влади, а також на забезпечення гласності та відкритості діяльності цих органів

Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади” (1 серпня 2002 р., № 683):

1. Визначено, що забезпечення відкритості формування та реалізації стабільної та зрозумілої громадянам економічної та соціальної політики держави є пріоритетним завданням Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

2. Слід внести в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення діяльності в інформаційній сфері та проекти відповідних нормативно-правових актів, у яких, зокрема, передбачити:

⇒ покладення на зберігачів відкритої інформації обов'язку щодо ведення загальнодоступних баз даних про наявну в них відкритую інформацію, створення умов для вільного доступу до них заінтересованих суб'єктів, забезпечення систематичного опублікування найважливішої інформації з економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань за визначеною в установленому порядку та заздалегідь оприлюдненою усталеною структурою;

⇒ вичерпний перелік видів інформації, вільне збирання, зберігання, використання і поширення якої в будь-який спосіб може бути обмежено в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя та вдосконалення порядку здійснення контролю за наданням такої інформації;

⇒ удосконалення порядку подання запитів щодо надання інформації,

запровадження системи надання допомоги в оформленні таких запитів, процедури відповіді на запити та відмови у їх задоволенні, оскарження таких відмов, розв'язання спорів із цих питань;

- ⇒ упорядкування системи плати за надання інформації, визначення випадків безоплатного або частково оплачуваного надання інформації;
- ⇒ запровадження регулярного оприлюднення звіту зберігача інформації про її надання;
- ⇒ обов'язковість ведення органами державної влади та органами місцевого самоврядування веб-сторінок та оперативного (не пізніше п'яти робочих днів) розміщення на них офіційної інформації про діяльність відповідних органів, виконання програм, планів, чинних та скасованих нормативно-правових актів, форм і зразків документів, архівної та іншої інформації, а також необхідність завчасного розміщення на таких веб-сторінках проектів нормативно-правових актів із повідомлення про це засобів масової інформації;
- ⇒ визначення спеціально уповноваженого органу з питань захисту права на інформацію з наданням йому повноважень щодо вжиття заходів для припинення порушень законодавства у сфері надання інформації, здійснення моніторингу, підготовки й опублікування доповідей про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо надання інформації;
- ⇒ підвищення відповідальності зберігачів інформації за достовірність наданої інформації, неправомірну відмову в наданні інформації, додержання інших вимог законодавства щодо доступу до інформації.

3. Слід забезпечити в установленому порядку організацію та фінансування періодичних соціологічних досліджень громадської думки щодо найважливіших дій Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади з визначенням виконавців таких досліджень на конкурсній основі, а також обов'язкове урахуванням результатів досліджень у діяльності зазначених органів.

Керівникам центральних та місцевих органів виконавчої влади забезпечити: проведення регулярних за заздалегідь оприлюдненим розкладом прес-конференцій, в тому числі з використанням засобів глобальної інформаційної мережі Інтернет, а також періодичне надання публічних відповідей на запитання громадян через засоби масової інформації; постійне оновлення веб-сторінок відповідних центральних та місцевих органів виконавчої влади, створення за їх допомогою можливості для оперативного оприлюднення відповідей на найбільш поширені звернення та іншої інформації, широкого обговорення актуальних суспільних проблем та вивчення громадської думки про шляхи їх розв'язання.

1.3. Центральні органи державної влади України в інформаційній сфері

В Україні створено низку центральних органів державної виконавчої влади, які покликані здійснювати державну інформаційну політику.

Державний комітет телебачення й радіомовлення України

є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади із забезпечення

реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах.

Основні завдання Державного комітету телебачення й радіомовлення України:

- ⇒ участь у формуванні та реалізації державної політики в інформаційній і видавничій сферах, у сфері захисту суспільної моралі;
- ⇒ сприяння реалізації конституційного права на свободу слова;
- ⇒ координація діяльності в інформаційній та видавничій сферах;
- ⇒ здійснення державного регулювання і контролю в інформаційній та видавничій сферах;
- ⇒ сприяння розвитку інформаційного суспільства, розширенню національного інформаційного простору.

**Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації
Міністерства транспорту і зв'язку України**

- ⇒ у своїй діяльності керується Конституцією (254к/96-ВР) та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Мінтрансу зв'язку;
- ⇒ у межах своїх повноважень організовує виконання актів законодавства та здійснює систематичний контроль за їх реалізацією.
- ⇒ узагальнює практику застосування актів законодавства з питань, що належать до компетенції Департаменту, розробляє і подає на розгляд Мінтрансу зв'язку пропозиції щодо його вдосконалення;
- ⇒ розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства, у встановленому порядку вносить їх на розгляд Президента України і Кабінету Міністрів України; у межах своїх повноважень організовує виконання актів законодавства і здійснює систематичний контроль за їх реалізацією.

Основні завдання Державного департаменту з питань зв'язку та інформатизації:

- ⇒ участь у реалізації державної політики у сферах телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом України та надання послуг поштового зв'язку;
- ⇒ здійснення державного управління у сферах телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом України та надання послуг поштового зв'язку;
- ⇒ узагальнення практики застосування та підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до його компетенції, розроблення та організація виконання актів законодавства, здійснення контролю за їх реалізацією;
- ⇒ розроблення та здійснення заходів щодо розвитку і вдосконалення телекомунікаційних мереж загального користування та мереж поштового зв'язку, підвищення їх якості, доступності і забезпечення сталого функціонування;
- ⇒ участь у формуванні Національної програми інформатизації та забезпечення її виконання;
- ⇒ сприяння розвитку підприємництва на конкурентних засадах у сферах телекомунікації, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом

- України та надання послуг поштового зв'язку, проведення у цих сферах державної інвестиційної та антимонопольної політики;
- ⇒ створення умов для інтеграції сфер телекомунікації, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом України та надання послуг поштового зв'язку у європейський та світовий інформаційний простір.

Національна рада України з питань телебачення й радіомовлення

є конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених цими законами.

Основні завдання Національної ради з питань телебачення й радіомовлення України:

- ⇒ нагляд за дотриманням ліцензіатами вимог законодавства України у сфері телебачення і радіомовлення;
- ⇒ нагляд за дотриманням ліцензіатами вимог законодавства України щодо реклами та спонсорства у сфері телерадіомовлення;
- ⇒ нагляд за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензій;
- ⇒ нагляд за дотриманням ліцензіатами визначеного законодавством порядку мовлення під час проведення виборчих кампаній та референдумів;
- ⇒ нагляд за дотриманням стандартів та норм технічної якості телерадіопрограм;
- ⇒ нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства України у сфері кінематографії;
- ⇒ нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства України щодо частки вітчизняного продукту у їх програмах (передачах) та щодо вживання мов при здійсненні телерадіомовлення;
- ⇒ нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства у сфері захисту суспільної моралі;
- ⇒ нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства щодо частки іноземних інвестицій у їх статутному фонді;
- ⇒ застосування в межах своїх повноважень санкцій відповідно до закону;
- ⇒ офіційний моніторинг телерадіопрограм.

Склад Національної ради затверджується Верховною Радою України строком на чотири роки в кількості 8 осіб за поданням:

- ⇒ чотирьох кандидатур Головою Верховної Ради України та чотирьох кандидатур – Президентом України.
- ⇒ члени Національної ради, які здійснюють свої повноваження на постійній основі, є державними службовцями і не можуть займати посади в інших державних і недержавних установах, організаціях та на підприємствах, одержувати разові винагороди за виконання робіт (крім гонорарів за творчу діяльність і позаштатну викладацьку (лекційну) роботу), займатися підприємницькою діяльністю у сфері телебачення й радіомовлення, припиняють членство у політичних партіях.

Рада з питань інформаційної політики при Президентіві України

Створена як консультативно-дорадчий орган, яку очолив сам Президент України у квітні 2001 р. з метою повнішого забезпечення права громадян на інформацію, поліпшення координації діяльності органів державної влади у процесі розроблення й реалізації державної інформаційної політики та відповідно до пункту 28 статті 106 Конституції України відповідним Указом Президента;
у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, а також відповідним Положенням.

Основні завдання Ради з питань інформаційної політики:

- ⇒ аналіз ситуації, що склалася в інформаційному просторі України;
- ⇒ попередній розгляд проектів нормативно-правових актів, що стосуються інформаційної сфери;
- ⇒ аналіз стану додержання законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України з питань інформаційної політики;
- ⇒ розроблення пропозицій та рекомендацій для органів державної влади з питань їх діяльності, спрямованої на забезпечення права громадян на інформацію та свободи діяльності засобів масової інформації, а також вдосконалення взаємовідносин органів державної влади та засобів масової інформації.

До складу Ради з питань інформаційної політики при Президентові України входять:

- ⇒ Президент України (Голова Ради);
- ⇒ Глава Адміністрації Президента України (заступник Голови Ради);
- ⇒ Керівник Головного управління інформаційної політики Адміністрації Президента України (секретар Ради);
- ⇒ голова Асоціації мережевих телерадіомовників (за згодою);
- ⇒ Голова Державного комітету зв'язку та інформатизації України; голова Національної спілки журналістів України;
- ⇒ президент Національної радіокомпанії України; Керівник Управління стратегічних ініціатив Адміністрації Президента України;
- ⇒ головний редактор газети “Урядовий кур’єр”, Генеральний директор Українського національного інформаційного агентства;
- ⇒ Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України.

Департамент комунікацій влади та громадськості

Департамент комунікацій влади та громадськості (далі – Департамент) є структурним підрозділом Секретаріату Кабінету Міністрів України (далі – Секретаріат), метою діяльності якого є розвиток суспільних комунікацій та інформаційної сфери, сприяння створенню умов для розвитку громадянського суспільства та реалізації конституційних прав громадян на участь в управлінні державними справами.

У своїй діяльності Департамент керується Конституцією і законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, Тимчасовим положенням про Секретаріат Кабінету Міністрів України, а також цим Положенням.

Основними завданнями Департаменту є:	
створення та забезпечення функціонування, у відповідності з демократичними стандартами, механізмів комунікацій між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства;	
забезпечення систематичного проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю під час формування та реалізації державної політики;	
сприяння впровадженню органами виконавчої влади ефективних комунікативних технологій з метою забезпечення участі громадян в управлінні державними справами;	
проведення моніторингу і аналізу громадської думки та інформації, оприлюдненої у засобах масової інформації, щодо соціально-економічної ситуації в країні та діяльності органів виконавчої влади, підготовка пропозицій щодо врахування зазначеної інформації під час формування та реалізації державної політики;	
проведення експертизи проектів нормативно-правових актів та інших документів з питань розвитку громадянського суспільства, участі громадян в управлінні державними справами, інформаційної політики держави;	
проведення моніторингу виконання та дотримання органами виконавчої влади законодавства з питань розвитку громадянського суспільства та інформаційної політики.	

Комітет з питань свободи слова та інформації Верховної Ради України	
Основна сфера діяльності - розроблення та вдосконалення законодавчої бази держави, що регулює відносини в інформаційній сфері, діяльність засобів масової інформації, сприяє утвердженню свободи слова.	
Комітет здійснює підготовку законодавчих актів, що стосуються діяльності електронних та друкованих	

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

- 2.1. Загальні аспекти зарубіжного досвіду регулювання інформаційної сфери
- 2.2. Американський досвід розвитку національної інформаційної інфраструктури
- 2.3. Канадський досвід побудови інформаційної магістралі
- 2.4. Інформаційна політика Європейського Союзу щодо побудови інформаційного суспільства

2.1. Загальні аспекти зарубіжного досвіду регулювання інформаційної сфери

<i>Фундаментальні принципи розвитку Глобальної інформаційної інфраструктури:</i>	
1) заохочення приватних інвестицій;	
2) сприяння розвитку конкуренції;	
3) створення рухомої регулюючої структури для підтримки темпів технологічного й ринкового розвитку;	
4) забезпечення відкритого доступу до Мережі усіх провайдерів;	
5) створення універсальної служби та організація універсального обслуговування.	
<i>Спеціальний Конгрес фахівців Міжнародного союзу електрозв'язку (Буенос-Айрес, березень 1994 року)</i>	

<i>Сучасний аналіз зарубіжної практики регулювання інформаційної сфери суспільства дозволяє виділити ряд напрямків:</i>
⇒ заохочення конкуренції, боротьба з монополізмом (контроль за концентрацією власності у засобах масової інформації, видача дозволів на злиття компаній, рішення з дезінтеграції великих компаній-монополістів);
⇒ забезпечення права і технічних можливостей на доступ до інформації й інформаційних ресурсів для всього населення;
⇒ дотримання свободи слова;
⇒ захист інтересів національних меншостей, підростаючого покоління в інформаційній сфері;
⇒ захист національної культурної спадщини, мови, протистояння культурної експансії інших країн;
⇒ забезпечення інформаційної безпеки;
⇒ охорона інтелектуальної власності, боротьба з піратством;
⇒ боротьба з комп'ютерними і високо технологічними злочинами;
⇒ контроль за використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій у державних установах;
⇒ правове регулювання мережі Інтернет.

У найближчому майбутньому суспільство зіштовхнеться з низкою нових проблем, які передусім стосуються:	
<i>права на комунікацію –</i>	яке передбачає також і забезпечення доступу до телекомунікаційних засобів за низькими цінами для “інтелектуальних секторів” (освіта, наука, культура, засоби інформації, бібліотеки й архіви), що відіграють вирішальну роль у розвитку національних інформаційних інфраструктур;
<i>підтримки мовного й культурного різноманіття –</i>	глобалізація, зумовлена розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, сприймається багатьма як погроза для місцевих звичаїв, цінностей і вірувань;
<i>поширення доступу до взаємозалежних мереж і баз даних породжує серйозні етичні й правові проблеми –</i>	зокрема такі, як конфіденційність інформації й право кожного перевіряти дані, що його стосуються, регламентація змісту інформації, розповсюджуваної по інформаційних магістралях (інформація нетерпимого, расистського, насильницького або порнографічного характеру і, особливо, її доступність дітям), комп'ютерне піратство й інші злочини в області інформатики, авторське право тощо;
<i>вплив комп'ютерної технології на особистість та її соціальну поведінку –</i>	також носить суперечливий характер (вже сьогодні перед людиною відкриті величезні можливості для доступу до різних областей знань). Це може не виправдано завищити значення зв'язку “людина-машина” на шкоду осмисленню, самостійності й розвитку здібностей особистості.

□ **Окінавська Хартія Глобального інформаційного суспільства**

Потенційні вигоди інформаційних і комунікаційних технологій полягають у стимулюванні конкуренції, сприянні розширенню виробництва, створенні й підтримці економічного зростання та збільшення зайнятості, відкривають значні перспективи.

Завдання “країн-вісімки” – не лише заохочувати перехід до інформаційного суспільства та полегшувати цей процес, але також і якомога повніше реалізувати його економічні, соціальні та культурні переваги.

Важливо побудувати роботу наступних ключових моментів:

⇒ проведення економічних і структурних реформ із метою створення умов відкритості, ефективності, конкуренції та новаторства, котрі доповнювались би заходами щодо адаптації ринків праці, розвитку людських ресурсів і забезпечення соціальної злагоди;

⇒ управління макроекономікою, яке допоможе підприємствам та споживачам складати більш точні плани, бути впевненішими у майбутньому, ефективніше використовувати переваги нових інформаційних технологій;

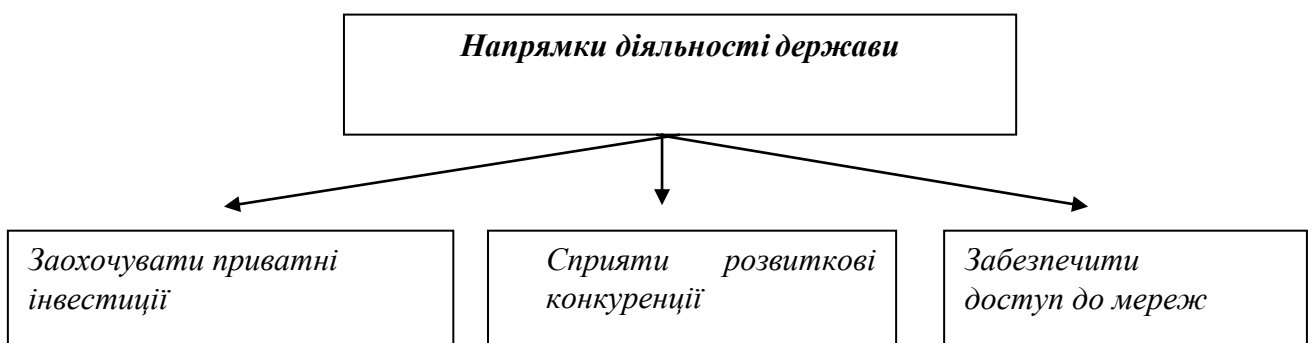
⇒ розробка інформаційних мереж, що забезпечуватимуть швидкий, надійний, безпечний та економічний доступ за допомогою конкурентоспроможного ринку, відповідних нововведень у мережних технологіях, послугах і застосуваннях;
⇒ розвиток людських ресурсів, спроможних відповідати вимогам інформаційної епохи, готових до навчання протягом усього життя, та здатних задовольняти зростаючий попит на фахівців з інформаційних і комунікаційних технологій у багатьох секторах економіки;
⇒ активне використання інформаційних і комунікаційних технологій державним сектором, сприяння наданню в режимі реального часу послуг, необхідних для гарантування підвищення рівня доступності влади для всіх громадян.

1.2. Американський досвід розвитку національної інформаційної інфраструктури

У 1993 р. уряд США одним із перших виголосив доповідь про плани розвитку національної інформаційної інфраструктури (Agenda for Action). Для вивчення проблем, пов'язаних із побудовою національної інформаційної інфраструктури, була створена *Робоча група з Інформаційної Інфраструктури* (Information Infrastructure Task Force).

Основні принципи державного регулювання:

- 1) заохочення приватних інвестицій;
- 2) концепція універсального доступу;
- 3) допомога в технологічних інноваціях;
- 4) забезпечення інтерактивного доступу;
- 5) захист особистого життя, безпеки й надійності мереж;
- 6) поліпшене управління спектром радіочастот;
- 7) захист прав інтелектуальної власності;
- 8) координація державних зусиль;
- 9) забезпечення доступу до державної інформації.

1.3. Канадський досвід побудови інформаційної магістралі

У 1994 р. Міністерство промисловості Канади виголосило доповідь “Побудова більш інноваційної економіки”, у якій обговорювалися способи, за допомогою яких

держава, використовуючи інформаційні технології, може досягти економічних і соціальних цілей. Були реалізовані дві програми: “Канадська мережа для розвитку досліджень, промисловості й освіти” (мета – запровадження високошвидкісних мереж) і “Шкільна мережа – одна з провідних у світі освітніх мереж”.

Розроблено план дій, до реалізації якого залучено понад 30 державних органів. Запропоновано здійснити перехід до інформаційного суспільства й економіки знань за допомогою “Канадська інформаційна магістраль”.

! Для досягнення цієї мети потрібні скоординовані дії держави, приватного сектора і громадських організацій.

Основні завдання:

- ⇒ побудувати Канадську інформаційну магістраль за допомогою створення умов для конкуренції і такого регулювання, яке б відповідало суспільним інтересам, сприяло інноваціям, інвестиціям, розвитку нових послуг;
- ⇒ збільшити канадський зміст, розвивати національний діалог, створити нові робочі місця, дати новий імпульс економічному розвитку;
- ⇒ реалізувати економічні й соціальні переваги для всіх канадців, що дозволить їм особисто брати участь у формуванні інформаційного суспільства;
- ⇒ зробити державу більш доступною й відповідальною.

Пропонується *національна стратегія* надання доступу до основних послуг шляхом законодавчої регламентації доступу до інформації всіх канадців.

Стратегія доступу до послуг і змісту будується на основі 4-х принципів:

- 1) універсальний, доступний і рівний доступ;
- 2) орієнтація на споживача й розмаїтість інформації;
- 3) компетентність і участь громадян;
- 4) відкриті й інтерактивні мережі.

Роль держави полягає у забезпеченні балансу між конкуренцією і регулюванням, свободою користуватися шифруванням для захисту особистого життя і персональних комунікацій та необхідністю захищати суспільні інтереси від терористів, свободою слова та висловлень і захистом моральності й інтересів неповнолітніх. Цей баланс має встановлювати й переглядати сама держава, тому що ринкові сили цього зробити не можуть. Сюди ж відноситься освіта, телемедицина, ідея універсального доступу до мережних послуг та інформації, доступ до урядової інформації.

1.4. Інформаційна політика Європейського Союзу щодо побудови інформаційного суспільства

Інформаційне суспільство стане в майбутні роки важливою рушійною силою економічних, соціальних і технологічних змін та впливатиме на функціонування

суспільства в цілому і на відносини між окремими особами, групами та країнами на світовому рівні, надаючи більш широкі можливості зв'язку й обміну інформацією, зокрема, на транскордонному рівні, через глобалізацію широко доступних для суспільства мереж і служб.

Важливе значення цей вплив має на європейському рівні, насамперед, це стосується культурної і мовної розмаїтості та економічного розвитку. Ці явища зумовлюють необхідність нового підходу до регулювання сектора засобів масової інформації, зокрема, враховуючи те, що в даний час є можливість здійснювати суспільний і приватний зв'язок через ті самі мережі.

З метою забезпечення кращого балансу у доступі до нових технологій і новим комунікаційним та інформаційним службам, для того щоб розвиток інформаційного суспільства був корисним усім європейським країнам, а також усіх осіб і груп, що проживають у цих країнах, Європейське співтовариство з 1994 р. розглядає завдання побудови інформаційного суспільства як найбільш пріоритетне.

□ **Форум для обговорення загальних проблем побудови інформаційного суспільства**

Форум виступає своєрідним місцем для обміну ідеями, думками й рекомендаціями з питань, які стосуються інформаційного суспільства.

Форум складається з 130 членів, наділених повноваженнями терміном на три роки. Половина з них призначається державами-членами, а половина – Європейською Комісією.

Члени Форуму є представниками шести основних соціально-виробничих сфер діяльності, до яких належать:

- 1) користувачі нових технологій,
- 2) різні соціальні групи,
- 3) постачальники змісту й послуг,
- 4) мережні оператори,
- 5) виробники устаткування;
- 6) державні та міжнародні інститути.

Соціальні групи: професорсько-викладацький склад, організації роботодавців і професійні союзи, молодіжні групи, представники регіонів і міст.

Постачальники контенту і послуг: видавці й автори, продюсери фільмів і ТВ-передач, працівники служб мовлення, виробники програмного забезпечення для комп'ютерів і постачальники інформаційних послуг.

Мережні оператори: фіксовані телекомунікації, кабельне ТБ, оператори мобільних і супутникових мереж.

Виробники устаткування: мережі, споживча електроніка, комп'ютерна промисловість.

Суспільні інститути: члени Європейського парламенту, економічних і соціальних організацій.

Метою перших років роботи Форуму було відслідковування процесу становлення інформаційного суспільства в шести основних сферах:

- 1) вплив на економіку й зайнятість;
- 2) основні соціальні й демократичні цінності у “віртуальному співтоваристві”;

3) вплив на суспільні, державні служби;
4) освіта, перекваліфікація, навчання в інформаційному суспільстві;
5) культурний вимір і майбутнє засобів масової інформації;
6) сталий розвиток, технологія й інфраструктура.

Основні пріоритети щодо здійснення інформаційної політики Європейського Союзу:

⇒ передача громадянам уміння використовувати нові інформаційні засоби і прикладні завдання;	
⇒ раннє залучення громадян до розвитку нових додатків і послуг для того, щоб вони стали корисні їм у повсякденному житті;	
⇒ використання нових технологій, із метою включення людей у процеси прийняття рішень і надання їм можливості знати, що робить їхній уряд, гарантуючи тим самим плюралізм та відкритий доступ до інформації.	

У подальшій роботі Форуму акцентувалася увага на наступних важливих питаннях:

1. Вплив на організацію і на спосіб роботи в інформаційному суспільстві.
2. Індивідуальний доступ в інформаційному суспільстві.
3. Суспільне й демократичне життя у “віртуальному співтоваристві”.
4. Більш прозорі та якісні суспільні послуги.
5. Культурний вимір.
6. Захист індивідуума.
7. Навчання й інструктування в інформаційному суспільстві.
8. Досягнення сталого самодостатнього глобального розвитку.
9. Майбутнє мультимедіа.

- **Політична Декларація п’ятої Європейської конференції міністрів із політики у галузі засобів масової інформації (Салоніки, 11-12 грудня 1997 р.)**

<i>Розвиток інформаційних технологій:</i>	
позитивний вплив	негативний вплив

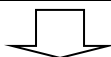

<p>Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій сприяв поширенню свободи слова й інформації, творчості та обмінам між культурами, освіті й участі окремих осіб у суспільному житті при дотриманні та служінні на благо прав людини, демократичних цінностей і соціальної згуртованості, Об'єктивність засобів масової інформації, особливо у сфері повідомлень новин і висвітленні поточних подій, була збережена й у новому цифровому середовищі враховуючи, зокрема, ріст використання віртуальних зображень як у традиційних електронних засобах масової інформації, так і новими комунікаційними й інформаційними службами.</p>	<p>Відзначається небезпека того, що ці технології і служби за відповідних обставин можуть бути використані на шкоду або всупереч дотриманню прав людини та людської гідності, захисту неповнолітніх і основних демократичних цінностей.</p>
---	---

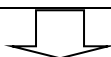
<p><i>Дії, які стосуються моніторингу розвитку інформаційного суспільства.</i></p>
<p><i>Дії, які стосуються доступу до нових комунікаційних та інформаційних служб.</i></p>
<p><i>Дії в області саморегулювання.</i></p>
<p><i>Дії в області регулювання.</i></p>
<p><i>Дії, які стосуються неналежного використання нових технологій і нових комунікаційних та інформаційних служб.</i></p>
<p><i>Дії в області відображення насильства і нетерпимості.</i></p>
<p><i>Дії у підтримку участі приватних осіб у суспільному житті.</i></p>
<p><i>Дії в області авторського права і суміжних прав.</i></p>
<p><i>Дії в підтримку країн Центральної й Східної Європи.</i></p>

<p><i>Резолюція №1 “Вплив нових комунікаційних технологій на права людини і демократичні цінності”</i></p>
<p>Застосування <i>принципу універсальної служби</i>, за допомогою якого, з урахуванням різних національних, регіональних умов і ресурсів, має забезпечуватися на національному рівні доступ приватних осіб за доступною ціною і незалежно від місця їхнього проживання до комунікаційних та інформаційних служб.</p>

Окрім того, значна увага в резолюції приділяється питанням захисту приватності, прав людини та боротьбі з неналежним використанням нових інформаційних і комунікаційних технологій.

Держави мають боротися з використанням нових комунікаційних та інформаційних служб для поширення якої-небудь ідеології або здійснення дій, що суперечать правам людини, людській гідності й основним правам інших осіб, а також захисту неповнолітніх і співробітничати у боротьбі проти такого використання.

Держави, так само як постачальники, оператори й користувачі нових комунікаційних та інформаційних служб, несуть особливу відповідальність за ризики, які можуть виникнути при використанні цих технологій у справі захисту прав людини і людських цінностей, що складають демократичне суспільство.

З 1 січня 1999 р. розпочала свою роботу **П'ята Рамкова програма Європейського Союзу (1999-2002 рр.)**. Її принциповою відмінністю від попередніх програм є новий підхід, який полягає в тому, що результати наукових досліджень і розробок, виконаних у рамках науково-технічних програм ЄС, повинні мати практичну цінність для звичайних громадян, впливати на їхнє повсякденне життя у таких соціальних сферах, як охорона здоров'я, навколишнє середовище, освіта і, насамперед, зайнятість.

□ **Декларація про європейську політику в області нових інформаційних технологій (Будапешт, 6 - 7 травня 1999 р.)**

Декларація є водночас і підсумком всього того, що було напрацьовано у період 1994-1999 рр. Європейським Союзом у світлі побудови інформаційного суспільства, і початком нового етапу формування та здійснення інформаційної політики у змінених умовах суспільного життя. Так, на відміну від попередніх документів, у ній чітко визначені основні напрями, принципи та підходи щодо здійснення відповідної політики. А саме проголошено, що *“істинно демократичне інформаційне суспільство, засноване на фундаментальних цінностях Ради Європи, може бути побудоване за наявності основ політики, яка заохочує доступ та участь, компетентність і підготовленість, творчість та різноманіття і забезпечує відповідний захист”*.

У Декларації визначаються основні напрями формування й реалізації інформаційної політики Європейського Союзу, а саме зазначається, що держави мають:

<p><i>1. У тім, що стосується доступу до нових інформаційних технологій і участі в них:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ сприяти максимально широкому доступу всіх до нових інформаційних і комунікаційних послуг, наприклад, шляхом створення широкої мережі пунктів доступу в громадських місцях; ⇒ надати можливість усім громадянам відігравати більш активну роль у житті суспільства на національному, регіональному і місцевому рівнях за допомогою використання нових інформаційних технологій з метою: ⇒ забезпечення безперешкодного доступу до інформації про місцеві, регіональні і національні адміністративні та юридичні служби і прями зв'язків із ними; ⇒ забезпечення доступу до офіційних текстів місцевих, регіональних і національних законів та нормативних актів, міжнародних договорів і рішень національних та міжнародних судових органів; ⇒ заохочувати вільний обмін інформацією, думками й ідеями з використанням нових інформаційних технологій; ⇒ заохочувати розробку й виробництво матеріалів культурного й освітнього призначення та їхнє широке поширення; ⇒ заохочувати ефективне міжнародне співробітництво з метою реалізації тієї користі, що несуть розширення доступу та збільшення транспарентності; ⇒ сприяти створенню рівних можливостей використання нових інформаційних технологій усіма європейськими країнами.
<p><i>2. У тім, що стосується освоєння нових інформаційних технологій:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ сприяти широкому розумінню всіма верствами суспільства можливостей нових інформаційних технологій; ⇒ допомагати окремим особам розширювати свої знання про використання нових інформаційних технологій: шляхом підготовки на всіх рівнях системи освіти – формальної та неформальної – і протягом усього життя; ⇒ дати тим самим можливість окремим особам активно, усвідомлено й розумно використовувати ці технології; ⇒ сприяти більш правильному та широкому використанню нових інформаційних технологій в області викладання й навчання, приділяючи особливу увагу питанням рівності чоловіків і жінок; ⇒ заохочувати використання інформаційних мереж в області освіти для сприяння поглибленню взаєморозуміння між людьми як на індивідуальному, так і на інституціональному рівнях.

<p>3. У тім, що стосується творчого потенціалу особистості та підприємств сфери культури:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ заохочувати використання нових інформаційних технологій як форми художнього і літературного вираження та як засобу формування творчого партнерства, зокрема між мистецтвом, наукою й промисловістю; ⇒ стимулювати розкриття внутрішнього творчого потенціалу кожної особистості за допомогою розвитку грамотності в області інформаційних технологій і розробки навчальних програм із використанням нових інформаційних технологій; ⇒ у рамках процесів конвергенції і триваючої глобалізації інформаційних мереж працювати з підприємствами сфери культури з метою забезпечення активізації їхньої участі у творчому процесі; ⇒ заохочувати європейські підприємства сфери культури до спільної роботи з метою підвищення їхнього творчого потенціалу і забезпечення тим самим широкого спектра високоякісної продукції й послуг в інформаційних мережах.
<p>4. У тім, що стосується розмаїтості змісту і мов:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ заохочувати розвиток широкого спектра комунікаційних і інформаційних засобів, а також розмаїтість змісту і мов, для того щоб сприяти політичному плюралізму, культурному різноманіттю і стійкому розвитку; ⇒ сприяти повному використанню усіма, у тому числі меншостями, що виникають завдяки новим інформаційним технологіям можливостей для обміну думками й самовираження; ⇒ визнати користь цих технологій у створенні можливостей у всіх країнах і регіонах Європи для вираження їхньої культурної самобутності; ⇒ заохочувати створення культурної, освітньої й іншої продукції та послуг на різних мовах і сприяти максимально можливій розмаїтості цієї продукції та послуг; ⇒ забезпечувати у міру можливостей, щоб матеріали інформаційних систем в адміністративній і правовій областях враховували регіональні та мовні критерії, відповідали специфічним потребам відповідних меншостей.

<p>5. Утім, що стосується захисту прав і свобод:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ забезпечувати повагу до прав людини та людської гідності, зокрема свободи слова, а також захист неповнолітніх, особистого життя, персональних даних і особистості від усіх форм расистської дискримінації при використанні та розробці нових інформаційних технологій за допомогою регулювання й саморегулювання, а також на шляхах розробки технічних стандартів і систем, кодексів поведінки та інших заходів; ⇒ вживати заходів на національному та міжнародному рівнях для забезпечення ефективного розслідування злочинів, пов'язаних з інформаційними технологіями, і покарання за них, вести боротьбу за ліквідацію “притулків” для осіб, що роблять такі злочини; ⇒ забезпечувати ефективний захист власників авторських прав, додатки яких поширюються через нові інформаційні та комунікаційні служби; ⇒ заохочувати встановлення міжнародних стандартів і гарантій, необхідних для забезпечення дійсності переданих електронними засобами документів і угод, що мають обов'язкову юридичну чинність; ⇒ удосконалювати цю основу захисту, у тому числі розробляти кодекси поведінки, що закріплюють етичні принципи використання нових інформаційних технологій.
--	--

Починаючи з 2002 р. розробляється й упроваджується Шоста рамкова програма Європейського Союзу (2002-2006 рр.), яка передбачає більш конкретні підходи щодо вирішення проблем побудови інформаційного суспільства спільноти. Пріоритетним напрямком цієї програми стала реалізація програми й Плану дій “Е-Європа”.

НОТАТКИ ДО РОЗДІЛУ:

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ.

- 3.1. Правове середовище діяльності засобів масової інформації
- 3.2. Доступ до інформації (документам) та його структурні аспекти
- 3.3. Регулювання концентрації засобів масової інформації
- 3.4. Законодавство про дифамацію
- 3.5. Основні правові проблеми регулювання Інтернету
- 3.6. Основи законодавства України в інформаційній сфері

3.1. Правове середовище діяльності засобів масової інформації

! *Правове регулювання засобів масової інформації у демократичних країнах здійснюється законами, що гарантують, з одного боку, свободу засобів масової інформації, з іншого боку – право людини на свободу одержання інформації, свободу висловлень і самовираження, плюралізм думок у суспільстві, підконтрольність засобів масової інформації суспільству, їхню відповідальність.*

Система законів у цих країнах складалася в плінні сторіч і розвивалася в напрямку розвитку та збереження балансу між свободою засобів масової інформації й обмеженням останніх в ім'я права на повагу особистого життя, права кожної людини на свободу вираження своєї думки та в ім'я збереження плюралізму в суспільстві.

! *Функції й місце засобів масової інформації у суспільстві визначаються як засіб інформування суспільства, і як спосіб контролю суспільства за діяльністю влади.*

<i>Регулювання й контроль влади в області засобів масової інформації здійснюється системою законодавства кожної країни, регулюванням концентрації засобів масової інформації, як законами, так і загальними й спеціальними урядовими програмами сприяння засобам масової інформації.</i>	

Європейський Суд із прав людини ухвалив, що свобода засобів масової інформації вимагає особливого захисту, щоб забезпечити їй можливість “відігравати життєво важливу роль суспільного охоронця” і “поширювати інформацію, яка представляє суспільний інтерес.”

Чотири основні аспекти правового середовища, в якому діють засоби масової інформації та завдяки якому законодавство або сприяє, або перешкоджає їх незалежності й ефективності:

- 1) збір інформації;

2) регулювання змісту;
3) нейтральне стосовно змісту регулювання, яке водночас здатне впливати на зміст побічно;
4) захист журналістів у процесі їхньої професійної діяльності, у тому числі захист від фізичного нападу.

Збір інформації – основна функція преси в демократичному суспільстві – є головною передумовою ефективної роботи засобів масової інформації.

<p>До законів про збір інформації відносяться закони, що визнають і гарантують суспільний доступ до урядової інформації та інститутів. Винятки складають випадки, котрі відносяться до сфери національної безпеки, захисту таємниці особистого життя, запобіганню злочинів і деякі інші випадки.</p> <p>До питання ефективності також мають відношення закони, що стосуються ліцензування й акредитації журналістів.</p>	
--	--

Інша низка законів, що відноситься до **регулювання змісту** (з боку державних органів) “законними” засобами (на підставі законодавчих актів і норм) чи “поза - законними” засобами (урядовими актами, не заснованими на законодавчих або судових нормах, що мають пряме відношення до регулювання змісту).

<p><i>Ці закони:</i></p> <p>⇒ спрямовані на забезпечення відповідних державних, суспільних і приватних інтересів;</p> <p>⇒ діють шляхом здійснення різноманітної попередньої цензури, створення обмежень для доступу на ринок інформації, а також режимів наступного покарання за явні порушення свобод журналістів.</p>	
--	--

<p><i>Третю категорію складають закони:</i></p> <p>що не відносяться безпосередньо до редакційного змісту (тобто зовні нейтральні стосовно змісту), але мають побічний вплив і тому створюють небезпеку зовнішнього маніпулювання при їхньому застосуванні;</p> <p>закони, призначені захистити засоби масової інформації від тиску ззовні.</p>	
--	--

<p><i>Захист журналістів у ході їхньої професійної діяльності – це:</i></p> <p>по-перше, гарантія зайнятості журналістів. При розгляді цієї проблеми слід звернути увагу на так звану “внутрішню свободу преси” або на</p>	
--	--

відносини між журналістами й власниками засобів масової інформації;	
<i>по-друге</i> , це питання фізичної безпеки. Журналістам часто приходится зіштовхуватися з погрозами і піддаватися фізичному переслідуванню з боку органів державної влади або приватних осіб. Ступінь захисту журналістів із боку даної правової системи є ключовим компонентом сприятливого середовища.	

<i>Регулювання змісту правовими засобами здійснюється:</i>	
загальноприйнятими законами (законами, які застосовуються до всіх осіб у межах юрисдикції даних правових систем і не мають прямого відношення до засобів масової інформації);	
спеціальними законами, які мають відношення до цих засобів.	
Цей аспект має важливе значення при <i>вирішенні питання про конституційність конкретних урядових актів</i> , оскільки виходячи із зовнішніх ознак набагато складніше заперечити конституційність (у плані свободи преси) того чи іншого загальноприйнятого закону, ніж спеціального закону про засоби масової інформації.	

! Загальноприйняті закони являють собою саме ті аспекти, у яких діяльність засобів масової інформації перетинається з основною правовою системою.

<i>Виділяють дві категорії спеціальних законів про засоби масової інформації</i>	
⇒ “закони про засоби масової інформації” або “закони про пресу”, (у багатьох країнах є основними у відношенні регулювання засобів масової інформації);	
⇒ законодавчі акти, що відносяться до більш конкретних, вузьких тем, як-то регулювання мовлення або права й обов’язки журналістів.	

Розгляд “правових норм” носить більш ширший характер. Сюди відносяться не тільки законодавчі акти, але і нормативні адміністративні акти, з огляду на потенційно застосовані конституційні й міжнародні норми тощо.

3.2. Доступ до інформації (документам) та його структурні аспекти

! *Існування в державі сприятливого середовища можна визначити досить точно, виходячи з того, чи має даний журналіст можливість збирати інформацію й успішно виконувати свою роль.*

Існування в державі *сприятливого середовища щодо доступу до інформації* має низку наявних ознак.

У деяких країнах владні структури обмежують акредитацію журналістів і тим самим лише незначній їх частині надають доступ, наприклад, до прес-конференцій уряду або до роботи законодавчого органа.

У багатьох країнах для журналістів закриті важливі державні установи: в'язниці, військові заклади.

Навіть у демократичних суспільствах для публіки й преси закритий доступ до деяких судових процесів. Ці обмеження можуть пояснюватися аргументами національної безпеки, недоторканності приватного життя чи охорони процесу прийняття політичних рішень. Але які б поважні пояснення не наводилися, ці обмеження мають бути предметом найпильнішої уваги.

Сприятливе для свободи слова правове середовище також передбачає доступ до світових баз даних. Держава може обмежувати цю форму доступу, вводячи певні тарифні ставки, накладаючи обмеження на провайдерів Інтернет - послуг чи сіючи побоювання, існування державного контролю над базами даних Збір інформації також залежить від ступеня відновлення фондів публічних бібліотек.

! *Політика уряду щодо доступу журналістів до інформації є ключовою для функціонування преси.*

Це стосується не лише законодавства, але і неформального доступу і неформальної політики. При цьому одним із найважливіших моментів буде відношення держави до своїх архівів, документів, протоколів і інститутів. Норми, що регулюють доступ до документів та інститутів, слугують взірцями позитивного застосування законів із метою забезпечення незалежності й ефективності засобів масової інформації.

Доступ до інформації, як правило, вимагає безпосередніх правових гарантій.

Недостатньо закону, який захищає журналіста від цензури.

Недостатньо навіть наявності конституційних або застосовуваних міжнародних норм, оскільки міжнародний принцип, за яким журналістам надається такий доступ, не одержав ще достатнього розвитку.

Ці основні норми надто розпливчасті і потребують ретельного оформлення у вигляді законодавства, яке б визначало й стверджувало принцип доступності та підтримувалося б відповідними заходами регулювання, які мають пряме відношення до численних практичних питань, що тут виникають.

Основні принципи доступу до інформації чітко сформульовані, наприклад, у “Йоханнесбургських принципах національної безпеки, свободи слова й доступу до інформації”.

Цей документ був прийнятий у 1995 р. на форумі фахівців в області міжнародного права, скликаному організацією “Стаття 19”, Міжнародним центром проти цензури, разом з Центром прикладних правових досліджень при Університеті Вітватерсранда.

Складові необхідні для ефективності свободи інформаційного режиму

Тут варто розглянути кілька блоків питань – структурних, операційних і правових аспектів, що регулюють доступ до документів.

Основною рисою законодавства про свободу інформації є чітко виражена презумпція гласності.

Презумпція гласності закладена в наступному принципі: будь-який об'єкт, що знаходиться у веденні державних органів, є відкритим для суспільства, якщо на нього не поширюється виключення, прямо викладене в тому або іншому законодавчому акті. Відповідно до цього принципу, тягар пояснення відмови розкриття тієї чи іншої інформації покладений на зберігача державної документації.

У більшості правових систем до осіб, які звертаються з заявою про доступ до документів, застосовується визначений критерій:., наприклад, вимога, щоб вони довели, що викликана ними інформація зачіпає їхні права і законні інтереси, або ж те, що інформація має для них особливу важливість. Законодавство про свободу інформації у значній мірі втрачає свою ефективність, якщо, замість презумпції гласності на осіб, що запитують інформацію, накладається складний тягар доказу.

Проблема полягає у тому, що запропоновані вимоги такого роду створюють сприятливий ґрунт для довільного відмовлення розкрити або надати інформацію, надаючи зберігачеві державної документації право самому судити про права й інтереси запитуючої особи або про важливість документа. Що стосується останнього, то в зберігача, природно, буде менше бажання надавати документи, які можуть вважатися “важливими” і тому наносять збиток урядовим або корпоративним інтересам; а це, у свою чергу, завдасть шкоди цілям свободи інформації.

Ефективне законодавство про свободу інформації повинне широко застосовуватися до державних установ. Чим ширше обсяг прав у сфері суспільного доступу до інформації, тим більш демократичне законодавство про свободу інформації.

Право на доступ до законодавчих документів має носити загальний характер; воно не повинно містити в собі відповідні до конкретних категорій винятки, які ґрунтуються на статусі документа; такі винятки можуть ґрунтуватися лише на змісті документа.

Наприклад, повинні надаватися не тільки протоколи засідань законодавчого органа, але також письмові доповіді, розглянуті в рамках законотворчості, - крім випадків,

коли за своїм змістом вони підпадають під виняток. Крім того, повинні бути відкритими протоколи засідань парламентських комітетів, так само як і протоколи пленарних засідань законодавчого органа. Нарешті, суть демократичного правління полягає в тому, що ефективний режим свободи інформації передбачає відкритий доступ до законопроектів.

Розглянемо приклади *доступу до урядової інформації у деяких демократичних країнах.*

США	федеральний закон про свободу інформації передбачає обов'язок надання урядової інформації згідно запиту з певними обмеженнями (секретна інформація, зведення про громадян приватного характеру, правоохоронна інформація).
Франція	закон надає право кожному мати доступ до державних документів. Цим же законом визначається вісім умов, які забороняють доступ до подібної інформації. Рішення державного органа про відмову надання інформації може бути оскаржене в суді. Преса цим рідко користується.
Німеччина	земельні закони містять положення про право на доступ до інформації урядів. Федеральні і земельні уряди можуть відмовити засобам масової інформації у наданні інформації лише в тому випадку, коли її обнародування може перешкодити судочинству, якщо порушаться норми таємності, якщо який-небудь суспільний або особистий інтерес буде порушений, якщо надмірно великий обсяг необхідної інформації.
Англія	немає закону про свободу інформації. Прийняття рішень Урядом приховано під завісою таємності.
Інші країни Європи	доступ журналістів до урядової інформації регулюється законами, багато в чому схожими на закони Франції й Німеччини.

Винятки у праві на доступ до інформації

мають обмежуватися лише тими винятками, які прямо й конкретно визначені в законодавстві й необхідні в демократичному суспільстві для захисту законних інтересів, а також не суперечать міжнародним нормам.

Загальновизнано, що свобода доступу до інформації не має абсолютного характеру: наявність цих прав не відкриває автоматично необмежений і безумовний доступ до інформації державного сектора. Навпаки, прийнято, що право на доступ обмежується захистом визначених не менш важливих інтересів охорони таємниць.

Будь-який виняток по відношенню презумпції гласності має відповідати декільком вимогам

Виняток повинен бути запропонованим законодавством.

Іншими словами, у законодавчого органа є виняткова влада або компетенція не тільки визначати, як треба охороняти таємниці, але і визначати конкретні параметри даного винятку. Крім того, це означає, що винятки варто викладати докладно. Їх не можна резюмувати, виходячи просто з того, що такі наміри законодавців чи виводячи їх із розпливчастого формулювання закону. Таким чином, законодавчі

норми мають бути прописані чітко і не містити відкритого переліку таємниць. Що стосується, наприклад, національної безпеки, то, за загальноприйнятою законодавчою практикою, розголошувати “державні таємниці” забороняється. Однак при режимі, який прагне до реалізації демократичних принципів, виняток про заборону розголошення державної таємниці дозволено застосовувати лише у випадку, коли заздалегідь ясно, що такого роду документ підпадає під цю категорію.

Для прийняття й застосування цього винятку встановлюється певний критерій, згідно якого визначається доречність винятку і його відповідність демократичним принципам.

Цей критерій дотримується всіма галузями влади – законодавчою, виконавчою і судовою. Іноді застосовується принцип “необхідності”: тобто контролюючий орган, застосовуючи цей принцип, вирішує, чи переважає необхідність того або іншого винятку презумпцію гласності і чи обмежується ця необхідність захистом конкретного інтересу, пов'язаного з дотриманням таємниці.

Таким чином, щоб задовольнити вимогам критерію необхідності захисту інформації в демократичному суспільстві, *обмеження права на доступ повинне відповідати серйозній погрози тому або іншому законному суспільному інтересу і при цьому не накладати ніяких інших обмежень, крім тих, котрі прямо пов'язані із захистом даного інтересу.*

Наприклад, якщо підлягаючий захисту інтерес – це національна безпека, то в демократичному суспільстві немає необхідності в якому-небудь обмеженні, якщо мета й застосування останнього не зводяться до захисту проти використання або погрози використання зовнішніх чи внутрішніх сил проти території, інститутів або представників країни. Тому даному критерію не буде відповідати обмеження, що, наприклад, захищає уряд або його окремих членів від викриття в незаконних діяннях. Для того, те або інше обмеження було “законним” – тобто необхідним для демократичного ладу – воно повинно бути спрямоване на підтримку демократичних інститутів і процедур.

У ряді країн узагалі заборонено кваліфікувати деякі категорії інформації як “державну таємниці”.

Наприклад, зазвичай не вважається державною таємницею інформація, що має відношення до питань суспільного характеру: інформація про катастрофи або стихійні лиха, що загрожують здоров'ю й безпеці громадян; інформація про стан навколишнього середовища; інформація про стан установ охорони здоров'я, народної освіти, культури і сільського господарства; інформація про незаконні дії, вчинені державними установами і державними службовцями; інформація про порушення прав людини.

Законодавчий орган може іноді бути стиснутий конституційними й міжнародними нормами.

Це фактично накладає визначені межі на уявлення про те, що складає законний суспільний інтерес, який заслуговує бути захищеним від різного тлумачення норм про доступ.

Наприклад, Міжнародний пакт про цивільні й політичні права в статті 19 указує, що держави-учасники повинні визнавати право на одержання інформації. При цьому точно названі ті єдино можливі підстави, за якими можуть допускатися обмеження у відношенні доступу до інформації.

Європейська конвенція з прав людини в статті 10.1 вимагає, щоб держави, які підписали її, гарантували право на свободу слова, під якою також розуміється свобода на “одержання” інформації “без утручання з боку державної влади”. Практика Європейського суду з прав людини не надає чіткого пояснення визначення меж застосування статті 10.1 у відношенні свободи інформації. Однак у статті 10.2 Конвенції утримується вимога, що обмеження прав, передбачених статтею 10.1, повинні бути необхідними в демократичному суспільстві для досягнення перерахованих законних цілей (а саме: національна безпека, захист громадян, запобігання злочинів, захист здоров'я і моральності, захист честі і гідності або прав інших громадян, запобігання розголошенню інформації, отриманої в конфіденційному порядку, збереження авторитету й неупередженості судових органів).

У контексті свободи інформації особливо важливі вимоги, щоб такі обмеження були:

- ⇒ адекватними встановленої законом мети, на яку вони спрямовані;
- ⇒ здатними досягати цієї мети, причому без зазіхання на реалізацію прав інших на свободу слова.

Існують *дві категорії винятків* у відношенні свободи слова:

⇒ винятки, спрямовані на задоволення загальних або державних інтересів у відношенні таємниці;	Прикладами першої категорії є інтереси, пов'язані з національною безпекою, економікою або фінансами держави, правопорядком, внутрішньою структурою урядових департаментів, ходом нарад, на яких приймаються політичні рішення.
⇒ винятки, що захищають інтереси конкретних юридичних або фізичних осіб.	Прикладами другої категорії є інтереси приватного життя громадян і комерційної таємниці.

3.3. Регулювання концентрації засобів масової інформації

Протягом останніх 40 років у центрі уваги світового і європейського співтовариства знаходяться проблеми концентрації засобів масової інформації, небезпечного економічного явища, що має такі негативні наслідки як обмеження свободи слова, плюралізму думок тощо.

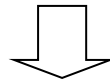
Концентрація засобів масової інформації спостерігається в усьому світі.

Як економічне явище, концентрація засобів масової інформації має об'єктивну причину - це зміни в матеріально-технічній базі засобів масової інформації, характерні для масових комунікацій усіх розвинутих країн (насамперед, створення й

упровадження нових засобів телекомунікацій), що, у свою чергу, об'єктивно приводять: до централізації капіталів, що обертаються у сфері масових комунікацій; до виходу конкуренції між засобами масової інформації на якісно новий рівень; до формування могутніх інформаційно-фінансових груп зі своїми корпоративними інтересами.

У різних країнах процеси концентрації засобів масової інформації йдуть по-різному, а також по-різному ведеться боротьба з цими процесами.

США	Основними засобами державного протистояння монополіям і концентрації засобів масової інформації є антитрастові закони, що неодноразово використовувалися американськими судами.
-----	---

Окрім спільних напрацювань, в окремих європейських країнах існує досить детальне регулювання цієї проблеми особливими законодавчими актами про засоби масової інформації.

Австрія	Уряд субсидує всі щоденні газети для того, щоб допомогти їхньому виживанню на ринку преси і тим самим підтримує існування широкого спектра думок. Крім того, спеціальна програма підтримує декілька невеликих газет, що відіграють особливо важливу роль у формуванні різних політичних думок.
Швеція	Уряд фінансує так звані газети “іншого ряду” (які посідають друге місце по тиражах). Крім того, у північноєвропейських державах надається фінансова підтримка партійним виданням, релігійній пресі і газет думок.

Правове регулювання здійснюється за допомогою загальних і спеціальних антитрастових законів.

Англія	Міністр торгівлі має повноваження обмежувати концентрацію
--------	---

	преси в одних руках. Без його згоди неможлива передача видання (при тиражі понад 500 тис. екз.) у власність іншій особі, якщо в результаті передачі новий власник може закрити газету або поглинути її конкуруючим виданням. Крім того, англійський закон про мовлення (1990 р.) обмежує покупку засобів масової інформації різних видів однією особою.
Німеччина	Законодавство гарантує плюралізм друкованих органів, як найважливішого елемента свободи преси, шляхом заборони монополії. У Федеральному Законі про монополії є спеціальні положення, що дозволяють здійснювати контроль за малими і середніми об'єднаннями у сфері засобів масової інформації. Відповідно до нього Федеральне агентство з монополій може заборонити злиття компаній.
Канада	Уряд обмежив право власності в області засобів масової інформації визначенням частки на ринку. Інших рекомендацій з обмеження концентрації немає. Але Уряд має право розглядати власність з погляду Об'єданого закону про ревізії і перешкоджати утворенню монополії, якщо її формування може нанести шкоду канадському суспільству.
Голландія	Не існує спеціального правового регулювання власності на засоби масової інформації. Однак Уряд розглядає проекти регулювання преси, для того, щоб один власник не міг володіти занадто високою часткою засобів масової інформації на ринку.
США	Преса на загальних підставах є об'єктом регулювання антитрастових законів або корпоративних законів штатів. Електронні засоби масової інформації є об'єктом спеціального нормативного регулювання, що опосередковано стосується і друкованих засобів масової інформації (наприклад, правило "один на ринку", заборона на одночасне володіння однією особою газетою і радіо-телестанцією в одному місті або на одному інформаційному ринку).
Франція	Концентрація засобів масової інформації регулюється спеціальним законом, що накладає ряд обмежень на купівлю засобів масової інформації або пакетів акцій.

Державна монополія в сфері засобів масової інформації розглядається в демократичних країнах також як порушення конституційного права на свободу слова.

Уряди, що регулюють концентрацію засобів масової інформації, діють згідно Декларації про засоби масової інформації і права людини, прийнятої ПАСІ, де зазначається: "незалежність засобів масової інформації повинна бути захищена від погрози з боку монополій, а також ні приватні підприємства, ні фінансові групи не повинні мати права на монополію в області преси, радіо або телебачення і не слід дозволяти утворення монополій, підконтрольної урядові."

Незважаючи на всі розбіжності застосованих заходів, можна виділити загальні економічні підходи щодо врегулювання процесів концентрації засобів масової

<i>інформації:</i>
⇒ обмеження концентрації в області періодичної преси здійснюється в залежності від розмірів тиражу і його частки в загальнонаціональному тиражі або тиражі регіону;
⇒ обмеження частки в акціонерному капіталі;
⇒ обмеження числа ліцензій у руках однієї особи;
⇒ регулювання “перехресного володіння”;
⇒ обмеження частки іноземного капіталу;
⇒ забезпечення прозорості засобів масової інформації (публікація річного фінансового звіту, списку основних акціонерів, інформації про продаж великих пакетів акцій тощо).

3.4. Законодавство про дифамацію*

Конституції Німеччини, США і Швеції пропонують засоби конституційного захисту честі і гідності. Конституція Німеччини гарантує такий захист. У Швеції такий захист встановлений Законом про свободу преси, що є складовою частиною Конституції. З огляду на важливість, що надається в цих країнах праву преси поширювати, а громадськості – одержувати інформацію і знайомитися з різними думками, конституційне право на захист репутації не дає переваг позивачам у справах про наклеп.

<i>У більшості країн наклеп є і злочином і цивільним правопорушенням.</i>	
Австрія	Раніше кримінальні справи з таких питань були звичайними, зараз спостерігається тенденція до більшого використання цивільного законодавства.
США	Карні закони про наклеп перестали застосовуватися в 1950-і роки (і були б сьогодні визнані неконституційними, крім тих норм, що застосовуються до заяв, здатним викликати порушення суспільного порядку).
Великобританія	Норми, пов'язані з наклепом, залишаються частиною загального права і фактично не використовуються в останні роки.
Франція, Німеччина, Швеція	Карний і цивільний процеси можуть проходити одночасно і розглядатися одним складом суддів. Причому в карному процесі підсудний може бути присуджений до штрафу на користь держави, тоді як у цивільному процесі грошові виплати нараховуються на користь потерпілого.

У ряді країн встановлення правди, підтвердженої фактами, забезпечує повний захист від обвинувачень у наклепі (Австрія, Німеччина, Великобританія, США).
У Німеччині й Австрії позивач несе тягар доказу того, що факти, які заподіяли шкоду, помилкові.
У США також позивач повинен довести хибність тверджень, принаймні коли це

* дифамація – від англ наклеп

зачіпає суспільні інтереси.

У Франції встановлення істини забезпечує захист, крім тих випадків, коли факти мають термін давнини більш десяти років; коли вони порушують право на приватне життя; коли вони стосуються правопорушення, за яким є рішення про помилування, що перевищує термін давнини, визначений законом, або втягує особу, яку було виправдано.

Як у Великобританії, так і у Франції відповідач несе тягар доведення правди. *Слабкість цієї вимоги полягає в тому, що відповідачі-журналісти, як правило, посиляються на конфіденційність джерел інформації.*

Навіть якщо факти відбиті неправильно, у більшості країн журналіст не буде визнаний винним, якщо йому не вдалося перевірити їх належним образом (Австрія, Франція, Німеччина, Нідерланди, США).

В Австрії і Нідерландах відповідач-преса несе тягар доведення сумлінності і суспільного інтересу; у Нідерландах журналісти демонструють високий стандарт сумлінності в більш серйозних правопорушеннях.

У Швеції відповідальний редактор повинний довести, що публікація виправданна (тобто суспільний інтерес до інформації переважає інтерес по захисту порушеної особи) і що інформація була щирою чи опублікована в загальноприйнятій формі. Таким чином, наприклад, публікація інформації щодо незначного податкового шахрайства, зробленого політичним діячем, була б виправданою, хоча публікація подібної інформації відносно приватної особи такою б не була.

Деякі країни захищають привілей для справедливих і точних повідомлень про слухання суду, парламентських сесій і в інших випадках, зазначених у відповідних нормативних актах (Австралія, Великобританія).

У деяких країнах від позивачів, що є посадовими особами, політичними діячами і/або іншими суспільними діячами, вимагають більш високого стандарту доказу або de facto (Франція Нідерланди, Норвегія), або в законі (США) як із приводу помилкових фактів, так і критичних думок.

Кілька країн використовують концепцію про “суспільних діячів”.

У Франції суспільні діячі визначаються як “особи, що виконують суспільну функцію”. У категорію таких осіб включають міністрів, членів парламенту, державних службовців, а також будь-яких суспільних діячів або осіб, що виконують суспільний обов’язок, навіть на тимчасовій основі (типу присяжного засідача або свідка). На практиці від політичних лідерів, що не попадають у жодну з зазначених категорій, також потрібно більш високий стандарт доказів.

Розробка доктрини “суспільного діяча” найбільш розвинена в американському праві, що визначає “суспільного діяча” як кожного з тих, хто “завдяки своєму положенню має такий вплив, що вважається суспільним діячем для всіх цілей” або тих, чия “діяльність впливає на рішення суспільно важливих проблем”. Подібно посадовим особам, суспільні діячі мають доступ до засобів інформації, щоб протидіяти помилковим твердженням.

Своєрідність шведського законодавства щодо компаній, організацій і урядових органів полягає в тому, що вони не мають права піднімати справи про наклеп. Як результат, преса користується значною свободою в дослідженні і критиці діяльності уряду, бізнесменів та інших установ. Преса, однак, має професійне етичне зобов'язання за добровільним Кодексом преси надавати установам право відповіді на опубліковану інформацію, що має до них відношення.

У ряді країн збереглися закони, що відносять до злочинів публікації, які ображають національний уряд, його членів, державні символи (включаючи герб, прапор і гімн), монарха або главу уряду, законодавчий орган, суди, армію, представників іноземних держав (Австрія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Норвегія, Іспанія).

Проте, у всіх країнах (крім Іспанії) такі закони більше не застосовуються, а образа є карною, тільки якщо воно підпадає під закон про наклеп. Конституційний суд Німеччини ухвалив, що використання таких законів в обмеження свободи слова і поза межами закону про наклеп не конституційно. Іспанія виявляє велику терпимість до образ навіть стосовно короля.

У Швеції останні законодавчі норми, що захищають урядові установи від образ, були скасовані в середині 1970-х років на підставі того, що в демократичному суспільстві урядові установи повинні бути відкриті і піддані всякій критиці, навіть коли вона заснована на неправді.

У США рішеннями Верховного суду допускається всяка критика або образливі висловлення на адресу уряду, а також будь-яких державних установ або символів

Деякі країни мають закони, що обмежують свободу преси в частині вираження *підтримки тероризму* і визнають, що конституційний захист свободи друкованих засобів несумісний з обмеженнями на публікацію даних про терористичні організації, включаючи заяви самих цих організацій, якщо вони не підтримуються редакцією.

3.5. Основні правові проблеми регулювання Інтернету

Інтернет не будучи керованою організаційною структурою і юридичною особою не є суб'єктом правовідносин, у зв'язку з чим немає юридичних взаємин між мережею Інтернет (або її національними сегментами) і державою.

Структура інформаційних ресурсів в Інтернеті являє собою:	
веб-сторінки (сайти)	- аналоги існуючих традиційних засобів масової інформації (телебачення, радіо, газети і т.п.);
веб-сторінки (сайти)	- засоби масової інформації, що не мають поза Інтернетом аналогів;
веб-сторінки (сайти)	- які не є засобами масової інформації.

Основні суб'єкти правовідносин в Інтернеті є:

- ⇒ власники і власники інформаційних ресурсів в Інтернеті;
- ⇒ інформаційні посередники (провайдери);
- ⇒ користувачі.

Особливості Інтернету як інструмента поширення масової інформації:

- ⇒ широка аудиторія користувачів і можливості її необмеженого розширення;
- ⇒ висока швидкість і оперативність надання інформації;
- ⇒ практично необмежений вибір джерел і видів інформації;
- ⇒ відсутність попереднього контролю змісту інформації (цензури);
- ⇒ обговорення питань, що виникають, у режимі реального часу;
- ⇒ комплекс одночасного представлення інформації в різній формі (текст, графіка, звук, анімація й ін.).

У 1997 р. президент США Б.Клінтон підписав указ, у якому сформульовані основні принципи політики Адміністрації США у сфері Інтернет:

1. Там де втручання держави необхідно, воно повинне мати на меті встановлення мінімальних, зрозумілих і простих правових норм.
2. Втручання влади, повинне захистити приватні права і власність, попереджати шахрайство, підтримувати свободу комерційних відносин і створювати умови для вирішення спірних питань.
3. Правові норми, напрацьовані за останні шістьдесят років в області телекомунікацій, радіо і телебачення, не можуть бути безпосередньо застосовані до Інтернет.
4. Існуючі закони, які можуть впливати на Інтернет, повинні бути переглянуті і змінені з урахуванням нової електронної ери.
5. Для здійснення діяльності, пов'язаної з цими питаннями, продавці мають бути впевнені в тому, що їхня інтелектуальна власність не буде вкрадена, а покупці повинні знати, що одержують аутентичну продукцію.
6. Існує необхідність в міжнародних угодах, які містили б адекватні й ефективні правові норми в боротьбі із шахрайством і крадіжкою інтелектуальної власності.

Захист приватних інтересів повинен ґрунтуватися на наступних принципах:

той, хто збирає інформацію має довести до відома споживача про те, яка інформація збирається і як передбачається її надходження; а також повинен забезпечити можливість для споживача обмеження використання персональної інформації.

Для забезпечення цих вимог Адміністрація США підтримує розвиток самостійних, діючих на ринкових принципах криптографічних інфраструктур, що мають забезпечувати ідентифікацію, цілісність і конфіденційність. Зокрема, Адміністрація працює разом з Конгресом над розробкою законодавства, яке має сприяти розвитку криптографічних інфраструктур.

У суспільстві панують думки, що незважаючи на доступність технології "фільтрації", зміст ресурсів в Інтернеті не повинен регулюватися за тими ж самими

правилами, як радіо і телебачення. Непотрібне регулювання буде наносити шкоду розвитку і різноманіттю Інтернету.

Виходячи з цього, *Адміністрація США має намір підтримувати саморегуляцію в цій області, впроваджувати конкурентні рейтингові системи і розвиток легко застосованих мережних рішень з блокування інформації.*

У проведенні своєї політики Адміністрація дотримується наступних чотирьох пріоритетів:

- 1) регулювання змісту;
- 2) квотування іноземної інформації;
- 3) регулювання реклами;
- 4) боротьба із шахрайством.

Донедавна в законодавстві Сполучених Штатів у сфері Інтернет діяли *дві основних правових норми*, прийняті в 1996 році (“Telecommunications Act of 1996” як доповнення до федерального закону ”Communications Act of 1934” у вигляді нового параграфу 230 “Охорона особистого блокування і захисту від образливих матеріалів”) і зміст інформаційних ресурсів, що стосується Інтернет.

Перша норма визначає, що ні провайдер, ні користувач інтерактивної комп’ютерної послуги, не несуть відповідальності за зміст інформації, яка опублікована іншим провайдером.

Друга норма знімає з провайдера усяку відповідальність за дії по обмеженню доступу до інформації, яку він розцінює як образливу, брехливу, таку, що пропагує насильство тощо, а також за дії по поширенню засобів, призначених для здійснення цих дій.

Незважаючи на те, що подібні підходи були досить ліберальними, суспільна реакція виявилася неоднозначною і ці норми, спочатку розцінювалися громадською думкою як втручання в “суверенітет” користувачів Інтернету.

У жовтні 1998 року Конгресом США було ухвалено законопроект, який стосується обмеження поширення матеріалів у мережі Інтернет серед неповнолітніх користувачів.

Закон про захист особистого життя неповнолітніх (“Children's Online Privacy Protection Act”) передбачає, що поширення інформації особистого характеру щодо дітей молодших 16 років є можливим лише при наданні на це відповідної згоди їх батьків. Також в ньому передбачається, що особи, котрі не досягли повноліття, не можуть мати власної адреси, персонального каналу в Інтернеті.

Водночас, Конгрес США також ухвалив Акт про захист прав неповнолітніх (Child Online Protection Act, 1998), в якому передбачаються значні штрафні санкції (до 50.000\$) та інші міри покарання (ув’язнення терміном до 6 місяців) за поширення матеріалів без обмеження доступу в мережі, які можуть нанести шкоду дітям.

Значна увага також приділяється правовим проблемам, пов’язаним з діяльністю комерційних онлайн-компаній та Інтернет:

- ⇒ регулювання змісту (шкідливого і незаконного);
- ⇒ дотримання авторських і суміжних прав в умовах технічно легкого копіювання

будь-якої інформації представленої в цифровому вигляді;
⇒ питання формування інформаційної економіки (електронні гроші, реклама, маркетинг, електронні публікації, електронні контракти, податок на передачу інформації);
⇒ інформаційна безпека, під якою мається на увазі безпека життєво важливих для суспільства систем управління: транспортом, військами, господарством великих міст тощо.

Як свідчить статистика правоохоронних органів США, порушення авторських прав і дії хакерів щорічно спричиняють збитки до \$10 млрд. Уряди не встигають адаптувати свої законодавства згідно нових досягнень у сфері розвитку інформаційних і комунікаційних технологій. Тому важко знайти країну в якій би належним чином відстоювалися і захищалися питання інтелектуальної власності.

Суттєвим комплексом нормативних документів, що мають вирішальний вплив на правові норми європейських країн в області Інтернету, є нормативні документи Європарламенту і Ради Європи.
Директива 97/66/ЄС “Про обробку персональних даних і захист приватних інтересів в області телекомунікації”.
Проект Директиви (СОМ(1998) 586) “Про ряд правових аспектів електронної комерції на внутрішньому ринку”.

Ці документи складають основу європейської законодавчої бази в області Інтернету з позицій обміну інформацією й електронної комерції.

Директива 97/66/ЄС розглядає відносини між постачальниками послуг у загальнодоступній телекомунікаційній мережі і кінцевих користувачів цих послуг. Основні питання, розглянуті в ній, це:	
<i>Безпека</i>	На постачальника послуги покладається обов’язок по забезпеченню інформаційної безпеки своїх послуг, якщо потрібно, у взаємодії з власником загальнодоступної телекомунікаційної мережі.
<i>Конфіденційність телекомунікаційного зв’язку</i>	Перелік даних, які стосуються споживача і послуг, що надаються йому (номер і ідентифікатор його комп’ютерної станції, адреси, номер контракту, інформація про контакти з постачальником послуги, платежах і т.п.), умови їхнього використання і збереження постачальником послуг, а також обов’язку постачальника послуг по знищенню даних.
<i>Права споживача</i>	(користувача загальнодоступної телекомунікаційної мережі) стосовно своїх персональних даних, що розміщуються в електронних або друкованих довідниках, призначених для загального користування.

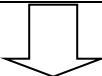
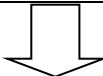
Європейським Парламентом був також розроблений “План заходів щодо забезпечення безпечного користування Інтернетом”, в якому визначалися основні “проблемні зони”, які потребують особливої уваги і щодо яких мають бути розроблені відповідні захисні механізми. Були визначені сфери, які мають

вiдношення до:
⇒ національної безпеки (інструкції з виготовлення вибухових пристроїв і щодо незаконного виробництва наркотиків, інструкції з проведення терористичних акцій);
⇒ захисту неповнолітніх (образливі форми маркетингу, сцени насильства, порнографія);
⇒ захисту людської гідності (підбурювання до расової ненависті чи расової дискримінації);
⇒ економічної безпеки (шахрайство, інструкції з піратського використання кредитних карток);
⇒ захисту інформації (діяльність злочинних хакерів);
⇒ захисту приватності (недозволена передача персональних даних, електронне переслідування);
⇒ захисту репутації (наклеп у засобах масової інформації, незаконна порівняльна реклама);
⇒ інтелектуальної власності (недозволене поширення додатків, захищених авторським правом, наприклад, комп'ютерних програм або музичних додатків).

<i>Вирішити зазначені проблеми планується за допомогою двох шляхів:</i>
<i>по-перше</i> , запропонувавши Рекомендацію Ради Європи щодо захисту неповнолітніх і людської гідності;
<i>по-друге</i> , реалізуючи представлений План заходів, який є результатом інтенсивних консультацій із усіма зацікавленими колами.

Найбільш вагомий прецедент в іноземному законодавстві, який регулює Інтернет, – німецький “Мультимедійний закон”.
На відміну від американського підходу німецькі законодавці покладають на провайдерів послуг відповідальність за зміст, наданий третьою стороною, якщо вони поінформовані про цей зміст і блокування його технічно можливе й обґрунтовано. Тут в імперативній формі провайдеру пропонується обов’язок по блокуванню “незаконної” інформації. Закон також покладає на провайдерів послуг відповідальність за зміст “власної” інформації, яку вони надають для використання. Закон звільняє провайдерів послуг від відповідальності за зміст, наданий третьою стороною, тільки в тому випадку, якщо вони забезпечують лише доступ до інформації.

3.6. Основи законодавства України в інформаційній сфері

Конституція України	
	
Стаття 32:	Стаття 34:

<p>Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.</p>	<p>Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p>
---	---

<p><i>В Україні створена достатня законодавча база для здійснення державної інформаційної політики.</i></p>
<p><i>Проблеми полягають в:</i></p>
<ol style="list-style-type: none"> 1) необхідності адаптації законодавства України в інформаційній сфері новим умовам суспільного розвитку, передусім пов'язаних з побудовою інформаційного суспільства; 2) неможливості ефективного механізму впровадження і реалізації цих законів.

Основні Закони України щодо регулювання інформаційної сфери

<p><i>Закон України “Про інформацію”</i> закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності.</p>
<p>Беручи за основу Декларацію про державний суверенітет України і Акт проголошення її незалежності, Закон стверджує інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації.</p>

<p>Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації.</p>
<p>Дія цього Закону поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації.</p>

Законодавство України про інформацію складають Конституція України, цей Закон, законодавчі акти про окремі галузі, види, форми і засоби інформації, міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, та принципи і норми міжнародного права.

Закон України “Про державну таємницю”, виходячи з інформаційного суверенітету України та загальновизнаних принципів міжнародного порядку у сфері інформації, регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, її засекречуванням та охороною з метою захисту життєво важливих інтересів України у сфері оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки і охорони правопорядку.

Державна таємниця – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки і охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди життєво важливим інтересам України і які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею та підлягають охороні з боку держави.

Законодавство України про державну таємницю базується на Законі України “Про інформацію” і складається з цього Закону та інших актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього. Дія законодавства України про державну таємницю не поширюється на відносини, пов'язані з охороною комерційної чи банківської таємниці, іншої конфіденційної та таємної інформації, якщо остання одночасно не є державною таємницею.

Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці лише за умови, що вони підпадають під категорії, зазначені в частині першій цієї статті, і їх розголошення завдаватиме шкоди життєво важливим інтересам України. Забороняється віднесення до державної таємниці будь-яких відомостей, якщо цим будуть порушуватися конституційні права людини і громадянина, завдаватиметься шкода здоров'ю і безпеці населення.

Не може бути віднесена до державної таємниці інформація:

- ⇒ про стихійне лихо, катастрофи та інші надзвичайні події, що загрожують безпеці громадян, які сталися або можуть статися;
- ⇒ про стан навколишнього середовища та здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування і соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;
- ⇒ про неправомірні дії державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування і посадових осіб.

Закон України “Про Національну систему конфіденційного зв'язку” регулює суспільні відносини, пов'язані із створенням, функціонуванням, розвитком та використанням Національної системи конфіденційного зв'язку.

Під національною системою конфіденційного зв'язку розглядається сукупність спеціальних систем (мереж) зв'язку подвійного призначення, які за допомогою криптографічних та/або технічних засобів забезпечують обмін конфіденційною інформацією в інтересах органів державної влади та органів місцевого самоврядування, створюють належні умови для їх взаємодії в мирний час та у разі

введення надзвичайного і воєнного стану.

Управління Національною системою конфіденційного зв'язку, її функціонування, розвиток, використання та захист інформації забезпечуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері конфіденційного зв'язку відповідно до законодавства.

Закон України “Про захист інформації в автоматизованих системах” встановлює основи регулювання правових відносин щодо захисту інформації в автоматизованих системах за умови дотримання права власності громадян України і юридичних осіб на інформацію та права доступу до неї, права власника інформації на її захист, а також встановленого чинним законодавством обмеження на доступ до інформації.

Дія Закону поширюється на будь-яку інформацію, що обробляється в автоматизованих системах.

Закон України “Про інформаційні агентства” відповідно до Конституції України, інших законів України та міжнародно-правових документів закріплює правові основи діяльності в Україні інформаційних агентств та їх міжнародного співробітництва.

Інформаційними агентствами згідно з цим Законом є зареєстровані як юридичні особи суб'єкти інформаційної діяльності, що діють з метою надання інформаційних послуг.

Під представництвом інформаційного агентства в Україні в цьому Законі слід розуміти зареєстровану в Україні відповідно до чинного законодавства як суб'єкт інформаційної діяльності будь-яку установу (бюро, представництво, корпункт тощо), що представляє в Україні державне або недержавне інформаційне агентство, зареєстроване як юридична особа згідно з чинним законодавством відповідної країни, і яке здійснює свою діяльність в Україні у сфері інформації відповідно до Закону України “Про інформацію”, цього Закону.

Свобода діяльності інформаційних агентств гарантується Конституцією України та чинним законодавством. Забороняється цензура інформації, поширюваної інформаційними агентствами.

Інформаційні агентства не мають права у своїх матеріалах розголошувати дані, що становлять державну таємницю, або іншу інформацію, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, підриву її безпеки, вести пропаганду війни, насильства і жорстокості, розпалювати расову, національну, релігійну ворожнечу, розповсюджувати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини, а також інформацію, яка ущемляє законні права й інтереси громадян, давати оцінку щодо винуватості осіб у здійсненні злочину, вказувати на особу, яка ніби скоїла злочин до рішення суду, публікувати матеріали, які розкривають тактику і методику розслідування.

Діяльність інформаційних агентств – це збирання, обробка, творення, зберігання, підготовка інформації до поширення, випуск та розповсюдження інформаційної продукції. Випуск та розповсюдження інформаційними агентствами власної продукції з метою отримання прибутку є підприємницькою діяльністю у цій сфері і здійснюється на основі цього Закону та чинного законодавства України.

Основними видами інформаційних агентств є державні та недержавні інформаційні агентства України та іноземні інформаційні агентства, які діють в Україні через свої представництва.

Продукція інформаційного агентства – це матеріалізований результат його діяльності, призначений для розповсюдження з метою задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб, держави. Продукція інформаційного агентства є його власністю, якщо інше не передбачено законодавством. Право власності на неї охороняється чинним законодавством України.

Засобами комунікації є засоби розповсюдження продукції інформаційних агентств, такі як: друковані та екранні видання, радіо, телебачення (кабельне, супутникове, глобальне), електричний та електронний зв'язок (телеграф, телефон, телекс, телефакс), комп'ютерні мережі та інші телекомунікації. Інформаційні агентства мають переважне право на використання засобів комунікації. Порядок використання інформаційними агентствами засобів комунікації визначається чинним законодавством України про ці засоби.

Державним інформаційним агентствам надається першочергове право перед іншими інформаційними агентствами на використання засобів комунікації для розповсюдження інформації, яка має особливе значення для держави і суспільства.

Закон України “Про науково-технічну інформацію” визначає основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного і соціального прогресу країни.

Метою Закону є створення в Україні правової бази для одержання та використання науково-технічної інформації.

Законом регулюються правові і економічні відносини громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні науково-технічної інформації, а також визначаються правові форми міжнародного співробітництва в цій галузі. Дія Закону поширюється на підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також громадян, які мають право на одержання, використання та поширення науково-технічної інформації. Дія Закону не поширюється на інформацію, що містить державну та іншу охоронювану законом таємницю.

Під *науково-технічною інформацією* розглядаються документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності; під *науково-інформаційною діяльністю* – сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній

інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні.

Науково-технічна інформація є суспільним надбанням, необхідною умовою продуктивної інтелектуальної діяльності, зокрема наукової і технічної творчості. Науково-технічна інформація, що є продуктом інтелектуальної творчої праці, становить об'єкт права інтелектуальної власності, а відносини щодо її придбання, зберігання, переробки, використання і поширення регулюються чинним законодавством.

Основними завданнями національної системи науково-технічної інформації є: формування на основі вітчизняних і зарубіжних джерел довідково-інформаційних фондів, включаючи бази і банки даних, та інформаційне забезпечення юридичних та фізичних осіб; одержання, обробка, зберігання, поширення і використання інформації, одержаної в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності юридичних та фізичних осіб; розроблення і впровадження сучасних технологій в науково-інформаційну діяльність; організація пропаганди і сприяння широкому використанню досягнень науки і техніки, передового виробничого досвіду; створення загальнодоступної мережі бібліотек, інформаційних центрів громадського користування як бази для освіти, виробництва та наукових досліджень, системи реалізації прав громадян на культурний та фаховий розвиток тощо.

Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України “Про інформацію” та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів.

Під друкованими засобами масової інформації (пресою) в Україні розуміються періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію.

Свобода слова і вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються Конституцією України і відповідно до цього Закону означають право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації.

Друковані засоби масової інформації є вільними. Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації. Не допускається вимога попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються друкованими засобами масової інформації, а також заборона поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків,

коли посадова особа є автором поширюваної інформації чи дала інтерв'ю.

Держава гарантує економічну самостійність та забезпечує економічну підтримку діяльності друкованих засобів масової інформації, запобігає зловживанню монопольним становищем на ринку з боку видавців і розповсюджувачів друкованої продукції. Заходи, спрямовані на забезпечення економічної підтримки діяльності друкованих засобів масової інформації, та органи державної виконавчої влади, які здійснюють цю підтримку, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Друковані засоби масової інформації в Україні не можуть бути використані для: поширення відомостей, розголошення яких забороняється статтею 46 Закону України “Про інформацію”; закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропаганди війни, насильства та жорстокості; розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі; розповсюдження порнографії, а також з метою вчинення інших кримінально караних діянь. Забороняється використання друкованих засобів масової інформації для: втручання в особисте життя громадян, посягання на їх честь і гідність; розголошення будь-якої інформації, яка може призвести до вказання на особу неповнолітнього правопорушника без його згоди і згоди його представника.

Закон України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” відповідно до Конституції України визначає порядок всебічного і об’єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію.

У цьому Законі використані поняття:

<i>висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні</i>	- одержання, збирання, створення, поширення, використання і зберігання інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про роботу цих органів;
<i>державне замовлення на висвітлення діяльності органів державної влади</i>	- замовлення на висвітлення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, розміщення якого забезпечує Національна рада України на каналах Національної телекомпанії України, Національної радіокомпанії України та інших телерадіоорганізацій України, яке оформляється відповідно постановами Верховної Ради України, розпорядженнями Президента України,

	Кабінета Міністрів України;
<i>засіб масової інформації органу державної влади чи органу місцевого самоврядування</i>	- засіб масової інформації, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади або орган місцевого самоврядування і який повністю або частково утримується за рахунок державного чи місцевих бюджетів;
<i>порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування</i>	- розклад, обсяг, форми і методи оприлюднення відомостей про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування в межах визначених цим Законом квот часу, газетних (журнальних) площ та виділених коштів;
<i>офіційні друковані видання органів державної влади та органів місцевого самоврядування</i>	- видання, які спеціально видаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування (відомості, бюлетені, збірники, інформаційні листки тощо) для інформування про свою діяльність;
<i>інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування</i>	- структурні підрозділи цих органів, що виконують інформаційно-аналітичні функції та забезпечують зв'язки із засобами масової інформації, громадськістю;
<i>офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування</i>	- офіційна документована інформація, створена в процесі діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка доводиться до відома населення в порядку, встановленому Конституцією України, Законом України "Про інформацію".
<p>Засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.</p> <p><i>Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України "Про державну таємницю", не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес.</i></p>	

Засоби масової інформації можуть проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати. Розрив чи змішування змісту офіційної інформації, що оприлюднюється, коментарями засобу масової інформації або журналістом не допускається. Право висвітлення і коментування діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, подій державного

життя в Україні гарантується Конституцією, цим Законом, іншими законами України. Інформація про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування може отримуватися засобами масової інформації від цих органів безпосередньо або через їх інформаційні служби чи бути зібрана працівниками засобів масової інформації.

Інформаційні служби (інформаційні управління, інформаційно-аналітичні підрозділи, прес-служби, прес-центри, управління і центри громадських зв'язків, прес-бюро, прес-секретарі та прес-аташе з відповідним апаратом) органів державної влади та органів місцевого самоврядування збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають інформацію про діяльність цих органів у повному обсязі засобам масової інформації, крім випадків, передбачених Законом України “Про державну таємницю”.

Для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування їх інформаційні служби мають право використовувати такі *форми підготовки та оприлюднення інформації*:

- ⇒ випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо;
- ⇒ проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування для працівників вітчизняних і зарубіжних засобів масової інформації;
- ⇒ підготовка і проведення теле- і радіопередач;
- ⇒ забезпечення публікацій (виступів) у засобах масової інформації керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- ⇒ створення архівів інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- ⇒ інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають право засновувати або бути співзасновниками друкованих чи аудіовізуальних засобів масової інформації в порядку, встановленому законодавством України, і в межах коштів, що виділяються з державного чи місцевих бюджетів на висвітлення їх діяльності, або за рахунок перерозподілу коштів, що виділяються на забезпечення функціонування цих органів.

Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” визначає правові, економічні, організаційні засади державної підтримки засобів масової інформації та соціального захисту журналістів.

Як складова частина законодавства України про свободу слова та інформаційну діяльність цей Закон посилює систему правового регулювання в інформаційній сфері засобів масової інформації розглядається сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі, її інфраструктури.

Закон України “Про внесення змін до деяких законів України за результатами

парламентських слухань “Проблеми інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стан інформаційної безпеки України”

вносить, зокрема, зміни у Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів”. Так, стаття 3 викладається в такій редакції:

Державна адресна підтримка надається виключно засобам масової інформації для дітей та юнацтва, спеціалізованим науковим виданням, що видаються науковими установами та навчальними закладами не нижче третього рівня акредитації, і засобам масової інформації, які цілеспрямовано сприяють розвитку мов та культур національних меншин України. Державна підтримка засобу масової інформації припиняється у разі встановлення судом порушень засобом масової інформації вимог Конституції України, фактів зловживання свободою діяльності засобів масової інформації, що завдає матеріальної і моральної шкоди юридичним і фізичним особам. Відновлення державної підтримки можливе лише після виконання судового рішення у повному обсязі та не раніше ніж через рік після її припинення.

Закон України “Про видавничу справу”

визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи.

Видавнича справа спрямована на:

- ⇒ задоволення потреб особи, суспільства, держави у видавничій продукції та отримання прибутку від цього виду діяльності;
- ⇒ створення можливостей для самовиявлення громадян як авторів незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;
- ⇒ забезпечення права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань;
- ⇒ сприяння національно-культурному розвитку українського народу шляхом збільшення загальної кількості тиражів, обсягів та розширення тематичного спрямування українського книговидання;
- ⇒ забезпечення доступу українського суспільства до загальнолюдських цінностей шляхом перекладу державною мовою кращих здобутків світової літератури, науки тощо, налагодження співпраці з іноземними видавництвами, українською діаспорою, укладення відповідних міжнародних угод;
- ⇒ здійснення книговидання російською мовою для забезпечення культурних потреб російського населення в Україні з врахуванням імпорту друкованої продукції; здійснення книговидання мовами інших національних меншин в Україні;
- ⇒ збільшення кількості видань іноземними мовами, які поширювали б у світі знання про Україну;
- ⇒ зміцнення матеріально-технічної бази видавничо-поліграфічного комплексу і

мережі розповсюдження видавничої продукції.

Держава надає пріоритети щодо випуску суспільно необхідних видань з метою забезпечення функціонування органів законодавчої, виконавчої та судової влади, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, соціального захисту населення за державними тематичними програмами і на засадах державного замовлення. Державна політика у видавничій справі відповідно до поставленої мети здійснюється також шляхом податкового, митного, валютного та інших видів регулювання.

Закон України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”

визначає загальні засади бібліотечної справи і бібліотечної системи України, встановлюються вимоги до формування і збереження бібліотечних фондів, бібліотечного обслуговування з метою задоволення інформаційних, наукових і культурних потреб суспільства, збагачення духовного потенціалу народу.

Бібліотечна справа розглядається як складова частина інформаційної, виховної, культурно-освітньої діяльності, котра включає комплекс державних, громадських, наукових та практичних заходів, які забезпечують організацію діяльності бібліотек, їх науково-дослідну і методичну роботу, а також підготовку бібліотечних фахівців.

Закон України “Про музеї та музейну справу”

регулює суспільні відносини в галузі музейної справи, встановлює правові, економічні, соціальні засади наукового комплектування, вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної й духовної культури, діяльності музейних закладів в Україні.

Закон України “Про кінематографію”

визначає правові основи діяльності в галузі кінематографії та регулює суспільні відносини, пов'язані з виробництвом, розповсюдженням, зберіганням і демонструванням фільмів.

Закон України “Про телебачення і радіомовлення”

відповідно до Закону України “Про інформацію”, регулює діяльність телерадіоорганізацій на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Згідно цього закону, телерадіоорганізації України у своїй діяльності реалізують принципи об'єктивності, достовірності інформації, компетентності, гарантування права кожного громадянина на доступ до інформації, вільне висловлювання своїх поглядів та думок, забезпечення ідеологічного та політичного плюралізму, дотримання телерадіол працівниками професійної етики та загальнолюдських норм моралі.

Телерадіоорганізації не мають права у своїх програмах розголошувати дані, що становлять державну таємницю або іншу таємницю, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого державного і суспільного ладу, порушення територіальної цілісності України, вести пропаганду війни, насильства і жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, поширювати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини.

Закон України “Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України”*

визначає, що з метою всебічного задоволення потреб суспільства в оперативній інформації, забезпечення плюралістичного характеру мовлення, зважаючи на національні традиції, морально-етичні принципи Українського народу, створюється система Суспільного телебачення і радіомовлення України, яка діє на основі Конституції України, Закону України “Про інформацію”, Закону України “Про телебачення і радіомовлення”, інших законів, що регламентують діяльність телерадіоорганізацій як суб’єктів інформаційної і господарської діяльності, та цього Закону.

Закон України “Про Національну Раду України з питань телебачення і радіомовлення”

визначає і регулює основні засади діяльності Національної Ради, її обов’язки і функції, склад і повноваження її членів тощо.

Закон України “Про радіочастотний ресурс”

визначає умови використання радіочастотного ресурсу, запроваджує єдиний цивільний орган управління радіочастотним ресурсом, а також створює умови для демілітаризації цієї сфери, для відкритості та прозорості системи користування радіочастотним ресурсом.

У цьому Законі вводяться нові терміни, зокрема: *база даних* (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп’ютера) чи інших засобів.

Закон України “Про рекламу”

визначає основні засади рекламної діяльності в Україні, регулює правові відносини, що виникають у процесі створення, розповсюдження, одержання реклами.

Під *рекламою* розглядається спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується в будь-якій формі і в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку.

* Цей закон був прийнятий ще у 1997 році, але на жаль поки що не діє.

РОЗДІЛ 4. ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ

- 4.1. Сутність електронного уряду, методи та принципи його організації
- 4.2. Досвід створення електронного уряду в зарубіжних країнах
- 4.3. Впровадження електронного урядування в Україні.

4.1. Сутність електронного уряду, методи та принципи його організації

Стосовно самого поняття “електронний уряд” (е-уряд) ведуться заповзяті дискусії:
⇒ е-уряд – це уряд який має власний електронний портал;
⇒ уряд, який активно взаємодіє з громадянами за допомогою мережі Інтернет
⇒ під е-урядом – розглядається вся сфера послуг, яка надається державою та відповідними її органами своїм громадянам.
⇒ е-уряд – це система державного управління з використанням електронних засобів обробки, передачі та розповсюдження інформації.

<i>З проекту „Е-уряд” Організації економічного співробітництва та розвитку:</i>	
Поняття “е-уряду” – фокусується на використанні нових інформаційних і комунікативних технологій урядом, що застосовуються до повного спектру управлінських функцій.	Зокрема, програмний потенціал, який закладено в Інтернет і відповідних технологіях, може стати потенціалом для трансформації структур і операцій уряду.

<i>Мета проекту – ідентифікація стратегій і рішень е-уряду для досягнення ефективного управління в інформаційному столітті.</i>	Передбачається розглянути весь спектр управлінської діяльності, включаючи такі функції, як надання послуг, вироблення політики, регуляція, а також внутрішні фактори, такі як адміністративні структури, управлінські (адміністративні) процеси і управлінські здібності.
---	---

<i>Критерії побудови електронного уряду мають відповідати управлінським пріоритетам 21 століття, яким притаманна:</i>
⇒ легітимність;
⇒ роль законів;
⇒ прозорість, відповідальність і чесність;
⇒ ефективність;
⇒ узгодженість;
⇒ адаптація;
⇒ партнерство і консультації.

<i>Методологія формування електронного уряду:</i>	
1. <i>Передбачення, проектування, здатність до реагування:</i>	Як може е-уряд зробити уряд більш чутливим?
2. <i>Реформування державного управління:</i>	Які реформи зроблять е-уряд можливим?

3. <i>Стратегічна реалізація е-уряду:</i>	Які вимоги щодо роботи е-уряду?
4. <i>Вимірювання і оцінка:</i>	Як зробити ці міри впливовими?

Принципи організації електронного уряду:	
<i>Орієнтація на громадян.</i>	Громадяни (платники податків), як власники уряду, а не лише споживачі його послуг, визначають політику і напрямок розвитку проекту.
<i>Зручність і простота використання.</i>	Всі електронні додатки, які застосовуються в е-уряді, мають на меті полегшити користування системою для громадян, збільшивши швидкість обслуговування запитів і скоротивши години чекання.
<i>Бізнес-трансформація.</i>	Все програмне забезпечення, архітектура й інфраструктура, а також політика електронного уряду спрямовані на те, щоб додати урядовій системі ефективність бізнес-моделі, з її відповідною низкою цінностей.
<i>Вартість і складність.</i>	Вони мають бути зведені до мінімуму, щоб робота із системою не викликала ускладнень як у приватних, так і в корпоративних користувачів.
<i>Обслуговування.</i>	Ефективність роботи електронного уряду повинна проявлятися в його здатності швидко і з найменшими витратами обслужити найбільшу кількість громадян, при цьому забезпечуючи найвищу якість послуг.
<i>Відповідність.</i>	Електронні додатки мають цілковито відповідати загальній архітектурі систем безпеки, ідентифікації, електронних платежів, а також загальному дизайну користувальницького інтерфейсу системи.
<i>Масштабність рішень.</i>	Додатки повинні забезпечувати взаємодію між різними структурами й органами, які складають систему, і повну взаємну сумісність.
<i>Виконання.</i>	Додатки мають відповідати меті удосконалення транзакцій шляхом скорочення тривалості й складності обслуговування і прикладених зусиль.
<i>Звітність.</i>	Додатки повинні збільшувати точність даних і можливість їх архівування, а також аудита транзакцій.
<i>Швидкість втілення.</i>	Термін доопрацювання й впровадження додатків має складати від трьох до дев'яти місяців.
<i>Готовність до дії.</i>	Урядові органи повинні виявляти готовність приєднатися до системи й адаптувати відповідно до неї свою роботу.

Принципові положення зарубіжного досвіду формування електронного уряду:
⇒ зосередженість на дійсних потребах громадян і бізнесу (підхід “від життя”);

⇒ використання передових методів і рішень, співробітництво і партнерство з високотехнологічним бізнесом і промисловістю;
⇒ оптимізація процедур взаємин держави, громадян і бізнесу, відпрацювання механізмів цифрової демократії;
⇒ відповідна до приватного сектору якість послуг;
⇒ урахування специфіки потреб різних соціальних верств і груп населення; зосередження уваги на найбільш болючих темах суспільства;
⇒ надання державних послуг через різні канали, включаючи цифрове ТБ, мобільні телефони; розвиток мережі центрів виклику і центрів суспільного доступу;
⇒ підтримка проектів відомств і місцевих органів влади, здійснення координації і вироблення стандартів, які дозволяють створювати вертикально і горизонтально інтегровані державні мережні ресурси;
⇒ ефективне вирішення питань захисту мереж і інформації;
⇒ реалізацію механізмів, що забезпечують захист прав особистості;
⇒ оптимізація структури державного апарата і всієї системи державного управління, навчання державних службовців новим формам роботи; удосконалення управлінської культури; створення системи стимулів і мотивації;
⇒ визначення реальних і доступних для громадян інформаційних показників ефективності функціонування державного апарату і державних служб.

Таким чином, *е-уряд – це адаптація державного управління до нових вимог суспільного розвитку, яка включає в себе: і безпосередньо послуги, які надає держава; і діяльність уряду, який активно взаємодіє з громадянами на основі підтримки і впровадження системи зворотного зв'язку (громадянин → уряд → громадянин та навпаки) за допомогою нових інформаційних і комунікаційних технологій.*

4.2. Досвід створення електронного уряду в зарубіжних країнах

Слід відзначити, що кожна країна проходить свій власний шлях формування електронного уряду, враховуючи свою специфіку, як на ментальному рівні, так і матеріальну, технологічну, фінансову спроможність. З кожним роком кількість країн, які мають намір активно впроваджувати е-уряд, зростає.

<i>Федеральний уряд США приділяє особливу увагу:</i>
⇒ електронній торгівлі між державними організаціями та міністерствами, конкурсним е-торгам на поставку товарів послуг для задоволення державних потреб;
⇒ доступу населення до урядової та адміністративної інформації;
⇒ використанню смарт-карт, у тому числі у федеральному уряді;
⇒ застосування інформаційних і комунікаційних технологій як у медицині, так і взагалі у сфері охорони здоров'я;

⇒ вирішенню різноманітних завдань, зокрема, одержання офіційних документів через урядові веб-сайти, сплату податків, представлення статистичної інформації про роботу державного апарату населенню.

Проект американського урядового порталу «FirstGov»

Його сутність полягає у реалізації національної програми переходу на нові інформаційні технології урядових закладів.

Цей проект, який розпочався у вересні 2000 року, має на меті створення Інтернет-порталу, який забезпечить доступ до урядових та інших веб-сайтів, а також об'єднає вже існуючі 20 000 сайтів федеральних відомств. Він включатиме близько 30 мільйонів домашніх сторінок з оновленням кожних 2 тижні.

Завдання проекту полягає у розробці єдиної методології для інформаційних систем урядових установ як систем наступного покоління ресурсів, що забезпечують інтеграцію, на базі змістовної обробки даних і документів.

Розвиток функціональних можливостей порталу «FirstGov» має здійснюватися з урахуванням інтересів як самих урядових структур, так і населення. Спеціальний напрямок проекту «FirstGov», так званий «географічний електронний уряд», - програма інтеграції географічної інформаційної системи (ГІС) регіону/території з інформаційними ресурсами, які містять розгорнуті дані про регіон, документи місцевої влади тощо. Відкритість даних, доступність і зрозумілість їх для населення створює умови для більшої взаємодії і діалогу місцевої влади й населення при вирішенні конкретних проблем даної території.

Згідно «Акту про Електронний Уряд» в США створюється Офіс Електронного Уряду при Офісі Управління й Бюджету. Керівник нового Офісу призначатиметься безпосередньо президентом. Для підтримки Офісу у 2003 році створено фонд з капіталом у \$ 45 млн. зі збільшенням його до розміру \$ 150 млн. у 2006 році. Ці гроші планується витратити на проекти, які розробляються на замовлення уряду установами, які підкорятимуться Офісу.

Забезпечується також фінансування федерального Інтернет-порталу Firstgov.gov, обов'язкове розміщення федеральними судами інформації про свою роботу на відповідних сайтах, відкривається доступ до не таємної інформації з приводу витрачання федеральних фондів на наукові дослідження і встановлюється «поліпшений рівень захисту конфіденційної інформації», яка знаходиться в урядових мережах.

Ініціатива щодо розвитку електронного уряду

<i>позитивні аспекти</i>	<i>негативні аспекти</i>
Перед федеральним урядом стоїть завдання поліпшити й здешевити свої послуги шляхом створення орієнтованого на людей електронного уряду, який значно підвищить ефективність федерального уряду і збільшити його значимість для всіх громадян країни. Необхідність переходу до електронного уряду зумовлена тим, що федеральний уряд є одним із найбільших споживачів	Хоча, застосування інформаційних і комунікаційних технологій дає близько 40% зростання продуктивності праці у приватному секторі економіки США, однак \$48 млн., які витратив у 2002 році уряд США на інформаційні і комунікаційні технології, не є гарантом того, що вони приведуть до відповідного збільшення продуктивності в суспільному секторі американської економіки.

інформаційних і комунікаційних технологій.

Це зумовлено *чотирма основними причинами:*

- 1) Урядові установи зазвичай оцінюють свої інформаційні і комунікаційні технології з позиції використання їх для обслуговування власних потреб і не беруть до уваги потреби громадян. Корисність систем зазвичай визначається їхніми функціями, а не перевагами, отриманими в результаті їхньої дії. У цілому урядові установи не співвідносять свої інформаційні системи з тими стандартами, які відповідають їх профілю і функціям.
- 2) Аналогічно тому, як на початку 80-х років приватні компанії прагнули використовувати комп'ютери як друкарські машинки і калькулятори, так і урядові установи у 90-х роках використовували інформаційні і комунікаційні технології для автоматизації своїх робочих процесів, а не для створення нових і більш ефективних рішень. Хоча ІКТ надають можливості для того, щоб зламати застарілі бюрократичні структури, проте більшість урядових установ часто сприймають їх як загрозу і йдуть на марнотратні і зайві інвестиції, для того щоб зберегти своє командне положення.
- 3) Фінансові системи, як правило, автоматизуються незалежно від систем постачання, які у свою чергу відділені від систем управління людськими ресурсами. Усе це значно збільшує витрати і скорочує обсяги потенційної економії. Крім того, як правило, урядові установи не намагаються консолідувати такі функції, як платежі.
- 4) У більшості випадків урядові установи не забезпечують можливостей спільної роботи своїх ІКТ-систем. Яскравий приклад тому - Департамент ветеранів, де нова онлайнова форма не здатна взаємодіяти з уже працюючими в офісах системами.

Адміністрація президента США, розробляючи стратегію електронного уряду, має намір підтримувати проекти, які поліпшать спільну роботу урядових закладів, у тому числі електронне постачання, електронні гранти (e-grants), електронне регулювання (e-regulation), електронний підпис. Вона керуватиме проектами електронного уряду, здійснюючи більш ефективне фінансування, наполягаючи при цьому на більш продуманому плануванні інвестицій у ІКТ з боку урядових установ.

Спеціальна робоча група разом із президентською радою відслідковуватиме найбільш вигідні проекти електронного уряду. Ця ж робоча група систематично визначатиме перепони, які стоятимуть на шляху розвитку електронного уряду.

Серед завдань робочої групи:

- ⇒ створення суспільних пунктів доступу до урядових послуг для громадян;
- ⇒ зниження тягаря звітності для бізнесу за рахунок застосування протоколів комерційних електронних транзакцій;
- ⇒ підвищення оперативності та узгодженості у спільному використанні інформації між владними структурами всіх рівнів - федерального, штатів, місцевих, - а також поліпшення співробітництва з іноземними урядовими інститутами;

⇒ автоматизація діловодства для скорочення внутрішніх витрат у межах усього федерального уряду шляхом поширення між міністерствами і відомствами накопиченого позитивного досвіду.

Поліпшення інформаційного і технологічного управління, спрощення бізнес-процесів та уніфікація інформаційних потоків у лініях зв'язку в державних установах сприятимуть:

⇒ високій якості обслуговування клієнтів незалежно від того, як громадяни вступають у контакт із державною структурою - по телефону, особисто або через веб-сайт;

⇒ зниженню витрат і зменшенню трудомісткості при взаємодії бізнесу з урядом;

⇒ скороченню урядових операційних витрат; скороченню урядових операційних витрат;

⇒ наданню доступу до урядових сайтів і додатків людям з фізичними недоліками;

⇒ підвищенню прозорості і відповідальності уряду тощо.

Держави Європейського Союзу мають щодо доступу до нових інформаційних технологій і участі в них:

⇒ сприяти максимально широкому доступу усіх до нових інформаційних і комунікаційних послуг, наприклад, шляхом створення широкої мережі пунктів доступу в громадських місцях;

⇒ надати можливість усім особам відігравати більш активну роль у житті суспільства на національному, регіональному і місцевому рівнях за допомогою використання нових інформаційних технологій з метою забезпечення безперешкодного доступу до інформації про місцеві, регіональні і національні адміністративні і юридичні служби і прямих зв'язків з ними; а також забезпечувати доступ до офіційних текстів місцевих, регіональних і національних законів і нормативних актів, міжнародних договорів і рішень національних і міжнародних судових органів.

Таблиця 1. Перелік адміністративних послуг і ступінь їхньої електронної зрілості в середньому по Європейському Союзі

Сфера надання адміністративної послуги	Ступінь електронної зрілості послуги, %
ПОСЛУГИ ДЛЯ ГРОМАДЯН	
1. Пошук роботи	81
2. Оплата податку на прибуток	74
3. Соціальний захист	43
4. Повідомлення про зміну адреси	40
5. Персональні документи	40
6. Пошук в каталогах публічних бібліотек	38
7. Подання документів у вищі навчальні заклади	37
8. Реєстрація автомобілей	33
9. Реєстрація актів громадянського стану	31

10. Подання заяв у поліцію	29
11. Отримання дозволу на будівництво	27
12. Надання медичних послуг	7
У цілому по групі	40
ПОСЛУГИ ДЛЯ БІЗНЕСУ	
1. Оплата податків на додану вартість	68
2. Оплата корпоративних податків	62
3. Реєстрація нових компаній	58
4. Подання митних декларацій	57
5. Передання інформації в статистичні органи	56
6. Соціальні відрахування роботодавців	50
7. Суспільне і адміністративне забезпечення	44
8. Охорона оточуючого середовища	29
У цілому по групі	53

Е-уряд є ключовим компонентом Плану дій 2005 – це означає масове залучення уряду он-лайн, отримання значної економії при цьому. Публічний сектор може стати каталізатором як для простої інформації, так і для споживачів в потребах пропускних спроможностей мереж передавати цю інформацію до громадян.

<i>До кінця 2003 року</i>	Європейська Комісія буде просувати програму “можливостей взаємодії мереж” – залучаючи спільні технічні специфікатори, з впевненістю, що національні е-урядові послуги зможуть бути доступні для громадян і бізнесу через Європейський Союз;
<i>До кінця 2004 року</i>	Уряди ЄС упевнені, що 20 основних послуг будуть повністю доступні он-лайн, інтерактивно. Це має включати гарантію доступу для громадян з спеціальними потребами;
<i>До кінця 2005 року</i>	Країни-члени ЄС мають здійснювати важливу частину своїх публічних постачань електронним чином.

Отже, державне управління в нових умовах суспільного розвитку має:

- ⇒ розвивати засновані на інтернет служби, удосконалюючи (налагоджуючи) доступ громадян і бізнесу до публічної інформації та служб;
- ⇒ використовувати інтернет для налагодження прозорості державного управління і залучення громадян і бізнесу у процес вироблення і прийняття рішень інтерактивним чином. Публічний сектор інформаційних джерел (ресурсів) має бути зробленим більш легкодоступним і для громадян, і для комерційного користування;
- ⇒ гарантувати, що цифрові технології є цілком експлуатовані в середині адміністрацій, включаючи використання відкритих джерел програмного забезпечення та електронних підписів;

⇒ використання електронних ринків для е-закупівлі (поставок) будувати на нових структурах Спільноти для публічних закупівель.

4.3. Впровадження електронного урядування в Україні

<i>Причини, що стримують розвиток Інтернет в Україні:</i>	
⇒ технічні	відсутність якісних зовнішніх каналів зв'язку або низька якість телефонних мереж;
⇒ економічні	
⇒ фінансові	низька платоспроможність населення (далеко не кожний у змозі придбати собі комп'ютер); високі ціни на Інтернет-послуги.
⇒ технологічні	
⇒ ментальні	
⇒ культурні	
⇒ освітні	
⇒ політичні	
⇒ професійні	

Указ Президента України **“Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”** (від 31 липня 2000 р. № 928):

розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства, розвитку підприємництва.

Основні завдання щодо розвитку національної складової мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до неї в Україні:

⇒ створення у найкоротші строки належних економічних, правових, технічних та інших умов для забезпечення широкого доступу громадян, навчальних закладів, наукових та інших установ і організацій усіх форм власності, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємницької діяльності до мережі Інтернет;

⇒ розширення і вдосконалення подання у мережі Інтернет об'єктивної політичної, економічної, правової, екологічної, науково-технічної, культурної та іншої інформації про Україну, зокрема тієї, що формується в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, навчальних закладах, наукових установах та організаціях, архівах, а також бібліотеках, музеях, інших закладах культури, розширення можливостей для доступу в установленому порядку до інших національних інформаційних ресурсів, постійне вдосконалення способів подання такої інформації;

⇒ забезпечення конституційних прав людини і громадянина на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань;
⇒ забезпечення державної підтримки розвитку інфраструктури надання інформаційних послуг через мережу Інтернет; створення умов для розвитку підприємницької діяльності та конкуренції у галузі використання каналів електронного зв'язку, створення можливостей для задоволення на пільгових умовах потреб у зазначених послугах навчальних закладів, наукових установ та організацій, громадських організацій, а також бібліотек, музеїв, інших закладів культури, закладів охорони здоров'я, включаючи розташованих у сільській місцевості;
⇒ розвиток та впровадження сучасних комп'ютерних інформаційних технологій у системі державного управління, фінансовій сфері, підприємницькій діяльності, освіті, наданні медичної та правової допомоги та інших сферах;
⇒ вирішення завдань щодо гарантування інформаційної безпеки держави, недопущення поширення інформації, розповсюдження якої заборонено відповідно до законодавства;
⇒ вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів інформаційних відносин, виробництва, використання, поширення та зберігання електронної інформаційної продукції, захисту прав на інтелектуальну власність, посилення відповідальності за порушення встановленого порядку доступу до електронних інформаційних ресурсів всіх форм власності, за навмисне поширення комп'ютерних вірусів.

Указ Президента України <i>“Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади”</i> (від 17 травня 2001 р. № 325/2001):
необхідність розробки з урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду та внесення протягом 2001-2002 років на розгляд законопроектів, спрямованих на створення належних правових засад для реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами та на вільний доступ до інформації про діяльність органів державної влади, а також на забезпечення гласності та відкритості діяльності цих органів.

У цих законопроектах слід передбачити:
--

<p>створення умов для вільного доступу громадян до рішень органів державної влади та до інформації про діяльність цих органів,</p>	<p>у тому числі щодо формування і реалізації державної політики в різних сферах суспільного життя, про підготовку і прийняття проектів законів, інших нормативно-правових актів, про формування державного замовлення, закупівлю товарів, робіт і послуг для державних потреб, проведення приватизації, управління об'єктами державної власності, ліцензування певних видів господарської діяльності, економічне співробітництво з іноземними державами, вирішення завдань з охорони довкілля та використання природних ресурсів, більш чітке визначення підстав для обмеження доступу до інформації в інтересах національної безпеки, забезпечення прав людини, збереження комерційної таємниці тощо та усунення необґрунтованих обмежень у цій сфері;</p>
<p>впорядкування механізмів надання громадянам органами державної влади інформаційних та інших <i>послуг</i>,</p>	<p>насамперед тих, що стосуються реалізації їх конституційних прав, задоволення потреб та інтересів;</p>
<p>визначення ефективних механізмів залучення громадськості до процесів формування і реалізації державної політики,</p>	<p>підготовки і прийняття проектів законів, інших нормативно-правових актів та рішень органів державної влади, оцінки діяльності цих органів щодо виконання прийнятих рішень;</p>
<p>надання підтримки створенню і розвитку інформаційних та консультативних центрів у органах державної влади,</p>	<p>а також національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні;</p>
<p>удосконалення взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації та громадськими організаціями у питаннях забезпечення громадськості достовірною і всебічною інформацією про діяльність органів державної влади,</p>	<p>налагодження постійного зворотного зв'язку органів державної влади із засобами масової інформації та громадськими організаціями, забезпечення їх взаємної відповідальності за вирішення цих завдань;</p>
<p>забезпечення широкого доступу до нормативно-правових актів,</p>	<p>а також інших документів, створених у процесі діяльності органів державної влади, через відповідні комп'ютерні мережі, інформаційні центри та бібліотеки;</p>
<p>удосконалення організаційного, технічного та фінансового забезпечення інформування громадян</p>	<p>про діяльність органів державної влади.</p>

Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. № 3 **“Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади”**

з метою поліпшення умов для розвитку демократії, реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами і на вільний доступ до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності та відкритості діяльності цих органів затверджується **“Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади”**.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, починаючи із січня 2002 р., мають забезпечити розміщення і постійне оновлення інформації на власних веб-сайтах у мережі Інтернет відповідно до Порядку, затвердженого цією постановою. Секретаріат Кабінету Міністрів України визначається замовником розроблення концепції, технічного завдання на створення Веб-порталу та відповідного базового програмного забезпечення, Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення – відповідальним за інформаційне, а Державний комітет зв'язку та інформатизації – за технічне забезпечення передбачених цією постановою заходів.

Указ Президента України **“Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади”** (м. Київ, 01 серпня 2002 р., № 683/2002):

Обов'язковість ведення органами державної влади та органами місцевого самоврядування Веб-сторінок та оперативного (не пізніше п'яти робочих днів) розміщення на них офіційної інформації про діяльність відповідних органів, виконання програм, планів, чинних та скасованих нормативно-правових актів, форм і зразків документів, архівної та іншої інформації, а також необхідність завчасного розміщення на таких Веб-сторінках проектів нормативно-правових актів з повідомлення про це засобів масової інформації тощо.

Постанова Кабінету Міністрів України **“Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади”** (від 29 серпня 2002 р. № 1302, Київ)

з метою забезпечення формування і реалізації стабільної та зрозумілої громадянам економічної і соціальної політики держави:

Секретаріату Кабінету Міністрів України разом з Державним комітетом зв'язку та інформатизації, Службою безпеки, Міністерством економіки та Міністерством фінансів

слід забезпечити до кінця 2002 року створення та впровадження першої черги Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України (Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади) як центральної частини електронної інформаційної системи **“Електронний Уряд”**.

<p>Державному комітетові інформаційної політики телебачення і радіомовлення разом з Державним комітетом зв'язку та інформатизації</p>	<p>слід затвердити Порядок інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям забезпечити інформаційне наповнення Єдиного веб-порталу відповідно до зазначеного Порядку.</p>
<p>Державному комітетові зв'язку та інформатизації</p>	<p>щороку під час формування завдань (проектів) Національної програми інформатизації передбачати фінансування завдань (проектів), спрямованих на розвиток мережі Інтернет в Україні.</p>
<p>Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:</p>	<p>для аналізу і висвітлення власної діяльності утворити робочі групи під головуванням керівників (заступників керівників) відповідних органів із залученням до їх роботи працівників соціологічних та аналітичних служб; визначити, а у разі потреби утворити в межах затвердженої штатної чисельності структурні підрозділи для вирішення питань розвитку інформатизації у відповідній галузі (сфері) або регіоні, а також здійснення заходів, передбачених відповідним Указом Президента України (№683) та Постановою КМ України (№3), інших рішень і доручень Кабінету Міністрів України з питань інформатизації.</p>
<p>Державному комітетові зв'язку та інформатизації разом з Державним комітетом інформаційної політики, телебачення і радіомовлення</p>	<p>слід розробити у тримісячний термін, затвердити та розмістити на власних веб-сайтах у мережі Інтернет порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, в якому, зокрема, передбачити вимоги щодо структури та оформлення веб-сайтів, оперативності та форми подання інформації державною та іншими мовами.</p>

<p>Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям забезпечити:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ функціонування власних веб-сайтів з дотриманням вимог зазначеного порядку; ⇒ обов'язкове розміщення на власних веб-сторінках та опублікування у друкованих засобах масової інформації суспільно важливих нормативно-правових актів, а також вичерпної інформації про перелік та умови отримання громадянами послуг, які надаються відповідними органами, форми і зразки документів, стан виконання програм і планів, архівної та іншої інформації; ⇒ оперативне оприлюднення інформації про власну діяльність; ⇒ систематичне розміщення на веб-сторінках відкритої статистичної інформації про події в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя, забезпечення доступу до неопублікованих статистичних даних, які не підпадають під дію обмежень, установлених законодавством; ⇒ недопущення обмеження права на отримання відкритої інформації, необгрунтованої відмови в її наданні, а також запровадження плати за надання інформації в розмірах і випадках, не передбачених законодавством; ⇒ проведення не рідше ніж один раз на квартал прес-конференцій, у тому числі через мережу Інтернет, а також регулярне оприлюднення відповідей на запитання громадян у засобах масової інформації.
--	--

<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 208 “Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд»</p>	
<p>відповідно до Указу Президента України від 1 серпня 2002 р. № 683 “Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади” Кабінет Міністрів України:</p>	
<p><i>одним з пріоритетних завдань щодо розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам та юридичним</i></p>	<p>шляхом використання електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”, яка забезпечує інформаційну</p>

<i>особам інформаційних та інших послуг</i>	взаємодію органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій;
<i>Єдиний веб-портал органів виконавчої влади є центральною частиною електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”,</i>	призначеною для інтеграції веб-сайтів, електронних інформаційних систем та ресурсів органів виконавчої влади і надання інформаційних та інших послуг з використанням мережі Інтернет.

Затверджуються також заходи щодо створення електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”. Державний департамент з питань зв’язку та інформатизації має проводити моніторинг здійснення затверджених цією постановою заходів та інформувати Кабінет Міністрів України про його результати щороку до 31 березня і 30 вересня.

ЗАХОДИ щодо створення електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”

Захід	Термін виконання	Відповідальні виконавці
1. Забезпечувати координацію діяльності органів виконавчої влади, пов’язаної із створенням та інтеграцією електронних інформаційних систем і ресурсів в Єдиний веб-портал органів виконавчої влади та наданням інформаційних та інших послуг через електронну інформаційну систему “Електронний Уряд”	постійно	Державний департамент з питань зв’язку та інформатизації, Держкомінформ, Секретаріат Кабінету Міністрів України
2. Передбачити в проектах державного бюджету кошти на створення електронної інформаційної системи “Електронний Уряд” у межах коштів, призначених для фінансування Національної програми інформатизації	2004 - 2005 рр.	Державний департамент з питань зв’язку та інформатизації, Мінфін, Мінекономіки, СБУ
3. Під час складання проекту державного бюджету передбачати кошти на виконання завдань, пов’язаних із створенням та впровадженням електронних інформаційних систем і ресурсів органів виконавчої влади, в межах видатків на утримання зазначених органів	щороку	центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації
4. Забезпечити дотримання вимог щодо захисту інформації, доступної через Єдиний веб-портал органів виконавчої влади та інтегровані в нього веб-сайти, електронні інформаційні системи і ресурси органів виконавчої влади	2003 - 2005 рр.	СБУ, Секретаріат Кабінету Міністрів України, Державний департамент з питань зв’язку та інформатизації,

		центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації
5. Забезпечувати надання громадянам і юридичним особам інформаційних послуг загального призначення через електронну інформаційну систему України, “Електронний Уряд”	постійно	Держкомінформ, Секретаріат Кабінету Міністрів центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації
6. Забезпечити надання громадянам і юридичним особам з використанням електронної інформаційної системи “Електронний Уряд” інформаційних та інших послуг, які потребують ідентифікації суб'єктів правових відносин і забезпечення цілісності та достовірності інформації (з використанням електронного цифрового підпису)	2005 р.	Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації, СБУ, центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації
7. Проаналізувати нормативно-правову базу функціонування та розвитку електронної інформаційної системи “Електронний Уряд” і внести у разі потреби пропозиції щодо розроблення проектів нормативно-правових актів	квітень 2003 р.	Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації, Мінекономіки, Мінфін, СБУ, Мін'юст
8. Розробити та затвердити перелік і порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”	вересень 2003 р.	Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації, Держкомінформ, Мінекономіки, Мінфін, СБУ, Мін'юст, інші центральні органи виконавчої влади

Законодавство України щодо впровадження е-уряду	
Закон України “Про Національну програму інформатизації”	1998 р.
Закон України “Про Концепцію Національної програми інформатизації»	1998 р.

Закон України “Про електронні документи та електронний документообіг”	2003 р.
Закон України “Про цифровий підпис”	2003 р.

Закон України “Про Національну програму інформатизації” розглядає загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації, яка в свою чергу, визначає стратегію розв’язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення.

Національна програма інформатизації формується виходячи з довгострокових пріоритетів соціально-економічного, науково-технічного, національно-культурного розвитку країни з урахуванням світових напрямів розвитку та досягнень у сфері інформатизації і спрямована на розв’язання найважливіших загальносуспільних проблем (забезпечення розвитку освіти, науки, культури, охорони довкілля та здоров’я людини, державного управління, національної безпеки та оборони держави та демократизації суспільства) та створення умов для інтеграції України у світовий інформаційний простір відповідно до сучасних тенденцій інформаційної геополітики.

Національна програма інформатизації становить комплекс взаємопов’язаних окремих завдань (проектів) інформатизації, спрямованих на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України за рахунок концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу держави, а також координації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності і громадян у сфері інформатизації.

Головною метою Національної програми інформатизації є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави.

Програма спрямована на вирішення таких основних завдань:

- ⇒ формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації;
- ⇒ застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України;
- ⇒ формування системи національних інформаційних ресурсів;
- ⇒ створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров’я тощо;
- ⇒ створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- ⇒ підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій;

- ⇒ формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг;
- ⇒ інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Закон України “Про електронні документи та електронний документообіг”

встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

Кабінет Міністрів України та інші органи державної влади в межах повноважень, визначених законом, реалізують державну політику електронного документообігу. Державне регулювання в сфері електронного документообігу спрямовано на:

- ⇒ реалізацію єдиної державної політики електронного документообігу;
- ⇒ забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів електронного документообігу;
- ⇒ нормативно-правове забезпечення технології оброблення, створення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів

Електронний документ – документ, інформація, в якому зафіксовано у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною.

Електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа, який використовується для ідентифікації автора та/або підписувача електронного документу іншими суб'єктами електронного документообігу. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа. Відносини, пов'язані з використанням електронних цифрових підписів, регулюються законом. Використання інших видів електронних підписів в електронному документообігу здійснюється суб'єктами електронного документообігу на договірних засадах.

Електронний документ не може бути застосовано як оригінал:

- 1) свідоцтва про право на спадщину;
- 2) документа, який відповідно до законодавства може бути створений лише в одному оригінальному примірнику, крім випадків існування централізованого сховища оригіналів електронних документів;
- 3) в інших випадках, передбачених законом.

Електронний документообіг (обіг електронних документів) – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання,

РОЗДІЛ 5. КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

5.1. *Загальні принципи комунікативної взаємодії структур державної влади з громадськістю.*

5.2. *Методи роботи з громадськими об'єднаннями і ЗМІ.*

5.1. Загальні принципи комунікативної взаємодії структур державної влади з громадськістю.

	<p>Одним з наріжних каменів функціонування громадянського суспільства є участь громадськості у процесі розробки та прийняття рішень. Демократія є ефективною тоді, коли громадяни мають можливість впливати на процес вироблення та реалізації політики.</p>
	<p>За умов сучасної системи непрямой демократії потреби громадян не можуть бути відображені повною мірою у формулюванні політики, оскільки їхня участь обмежена, здебільшого, вибором своїх представників. Однак, демократію не можна звести лише до виборчих інститутів та процесів (політичних партій, виборів тощо), оскільки це спричиняє розрив між виборцями та обраними ними представниками влади</p>

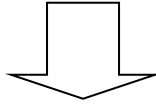
<p>Основні сучасні теорії демократії:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>пролетарська (соціалістична),</i> ▪ <i>плюралістична,</i> ▪ <i>партисипаторна (демократія участі),</i> ▪ <i>корпоративна,</i> ▪ <i>елітарна,</i> ▪ <i>електронна («комп'ютерна»).</i> 	

Теорія партисипаторної демократії обґрунтовує необхідність широкої безпосередньої участі громадян як у прийнятті життєво важливих рішень, так і в їхній підготовці та здійсненні, тобто в усьому політичному процесі.

<p>Прихильники демократії участі ведуть активний пошук каналів ефективного залучення громадян до процесу прийняття політичних рішень. Як стимулювання політичної активності найбільш незахищених верств суспільства пропонується підняття їх загального освітнього рівня, залучення до основ політичної культури.</p>	

!	<i>Громадські зв'язки сьогодні є джерелом сили влади.</i>
----------	--

В сучасній Україні існують нагальні потреби для підвищення рівня громадської участі в процесі вироблення та реалізації політики. Без цього українське суспільство залишатиметься інертним.

Необхідно створювати, підтримувати та підживлювати різні механізми активізації участі громадськості для того, щоб допомогти мобілізувати розпорошені ресурси для задоволення соціальних потреб кожного пересічного українця. Цьому сприятиме й поширення процедур та стандартів вироблення й аналізу політики, що є ефективним інструментом створення клімату оптимізму, довіри та партнерських стосунків.

<p>Залучення громадськості до вироблення та впровадження політики сприяє посиленню ролі громадян в демократичних перетвореннях держав. Участь громадськості збільшує прозорість процесу прийняття рішень, а також підвищує відповідальність посадових осіб перед своїми виборцями.</p>	

З метою досягнення успішних результатів від участі громадськості, серед зацікавлених сторін завжди **слід поширювати необхідну інформацію**. Вона має надходити як від громадськості, так і від органів влади. Без інформації участь громадськості не має сенсу.

<p><i>Низхідне поширення інформації</i></p>	<p>Має місце тоді, коли влада інформує громадян про розробку політики, а також про їх роль та обов'язки (через інформаційні центри, інформаційні дошки в органах місцевого самоврядування, під час зустрічей з посадовими особами або через місцеві засоби масової інформації та ін).</p>
<p><i>Висхідне поширення інформації</i></p>	<p>Має місце тоді, коли громадяни виражають своє занепокоєння з приводу наявної проблеми (під час громадських слухань, засідань дорадчих комітетів, кампаній з поінформування громадськості та ін.).</p>
<p><i>Увага з боку ЗМІ</i></p>	<p>ЗМІ відіграють важливу роль у процесі залучення населення до вирішення проблем громади. Вони сприяють поширенню інформації у досить простий та ефективний спосіб, інформуючи громадськість про стан справ та заплановані заходи.</p>

Найпростіша модель комунікації налічує наступні елементи:	
• відправник,	
• послання,	
• канал;	
• отримувач	

Така елементарна комунікаційна модель представляє процес комунікації як розповсюдження інформації.

!	Комунікативна діяльність органів державної влади є однією з найважливіших складових системи державного управління.
	Однією з її головних функцій є забезпечення легітимності існуючого суспільного порядку, отримання підтримки і схвалення громадськістю управлінських рішень.
	Велике значення для реалізації цієї функції має налагодження ефективного діалогу між державою та громадськістю і отримання належного рівня довіри до органів влади.

!	Першочерговим завданням державної комунікативної політики є підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади.
----------	---

Формування та реалізація єдиної комунікативної стратегії українськими органами влади дозволило б не тільки регулярно інформувати громадськість про політику, яку проводить держава, але й ефективно конкурувати з іншими учасниками комунікативного процесу при встановленні пріоритетів порядку денного.

Органам влади необхідно проводити державні комунікативні кампанії. Наприклад, такі кампанії можуть проводитись з метою роз'яснення громадськості необхідності прийняття того чи іншого управлінського рішення та отримання громадської підтримки на його користь.

Проблеми, пов'язані із демократизацією процесу прийняття рішень, знаходяться у двох площинах:	
	
<i>процедурній,</i> що стосується вдосконалення існуючих стандартів і процедур, на основі яких органи виконавчої влади будують свою роботу;	<i>комунікативній,</i> яка має відношення до проведення консультацій із заінтересованими сторонами у процесі розроблення урядових рішень.

За останні роки в Україні чимало зроблено для того, щоб робота Уряду та процедури прийняття рішень стали більш прозорими, відкритими і зрозумілими для кожного громадянина:

1999 р. - Україна підписала і	Визначає основні етапи залучення
-------------------------------	----------------------------------

<p>ратифікувала Оргуську конвенцію „Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища”</p>	<p>громадськості до процесу прийняття рішень, починаючи з інформування на ранній стадії процедури. Оскільки всі види економічної діяльності впливають на навколишнє середовище, Оргуська конвенція не є вузько галузевою і стосується майже всіх сфер відповідальності Уряду, але конкретні механізми її застосування на рівні процедур досі не створені.</p>
<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378 „Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”.</p>	<p>Запроваджує механізм функціонування громадських рад при органах виконавчої влади, затверджено Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, закріплено обов’язкове проведення консультацій з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів, які стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян, проектів державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішень щодо ходу їх виконання, звітів головних розпорядників коштів Державного бюджету України про витрачання бюджетних коштів.</p>
<p>Указ Президента України від 15 вересня 2005 р. №1276 „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”</p>	<p>Визначає нові завдання органів виконавчої влади щодо посилення роботи у цій сфері, зокрема, передбачено підготовку пропозиції щодо підвищення відповідної кваліфікації державних службовців, розробку умов проведення конкурсу з підготовки Національних доповідей, що оприлюднюватимуться під час щорічних Президентських слухань, вжиття заходів щодо здійснення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.</p>
<p>Зрушення дають підстави говорити про певну демократизацію процесів прийняття рішень, що проявляється у спробі визначити механізми залучення громадян до формування та реалізації державної політики.</p>	<p>Водночас, треба визнати, що, попри наявність достатньої нормативно-правової бази, залишається чимало проблем з фактичним виконанням норм, правил і процедур у цій сфері.</p>

Існуюча практика прийняття рішень: проблеми, перешкоди та можливості вдосконалення

<p>Найбільш типові проблеми і перешкоди, які заважають Уряду наблизитися до європейських стандартів у цій сфері, і, в кінцевому підсумку, впливають на якість та ефективність прийнятих рішень. Відсутні:</p>	
<p>системне, цілеспрямоване вивчення іноземного досвіду щодо демократизації управління;</p>	
<p>відповідні наукові розробки, перевірені якісні технології комунікацій органів виконавчої влади з громадськістю;</p>	
<p>єдиний центр для координації розробки державних програм у сфері налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з громадськістю і сприяння розвитку громадянського суспільства;</p>	
<p>традиції, сталі механізми щодо залучення громадян до управління державними справами через системні консультації з громадськістю на ранньому етапі розроблення нових рішень, що проявляється у:</p>	<p>- недостатніх знаннях працівників органів виконавчої влади існуючих механізмів взаємодії з громадськістю та вміння їх застосовувати;</p>
	<p>недостатній інституційній спроможності органів виконавчої влади забезпечувати відкритість, прозорість своєї діяльності, залучення громадян до процесів прийняття рішень;</p>
	<p>відсутності жорсткого контролю за виконанням органами виконавчої влади законодавства з питань залучення громадськості до управління державними справами;</p>
	<p>недостатній ефективності роботи громадських рад, інших консультативно-дорадчих органів, утворених при органах виконавчої влади;</p>
	<p>відсутності механізму опрацювання пропозицій громадян, висловлених у зверненнях до органів державної влади та у засобах масової інформації;</p>
	<p>відсутності системи аналізу причин і умов, що породжують звернення громадян до органів виконавчої влади, кінцевим результатом якого має бути вироблення рекомендацій щодо</p>

	прийняття відповідних управлінських рішень;
	низькій активності інститутів громадянського суспільства;
	низькій громадянській та політичній культурі.

Існуюча система прийняття рішень є малозрозумілою для громадян і неефективною з точки зору задоволення їх потреб, що зумовлює зростання недовіри населення до вітчизняних державних інституцій.	Відсутність подальших кроків, спрямованих на демократизацію процесу прийняття рішень, продовження практики домінування над стратегічними тактичних або локальних підходів до вирішення найважливіших питань розвитку країни може призвести до поглиблення негативних процесів у суспільстві, повної втрати довіри громадян України і міжнародної громадськості до здатності державних інститутів країни адекватно реагувати на потреби і виклики часу.
--	--

Кожна із перелічених вище проблем має свій масштаб і свою специфіку.

На шляху створення та впровадження демократичних процедур прийняття рішень на сьогодні відпрацьовано також наступні <i>варіанти дій</i> :	
розробка та широке громадське обговорення проекту Закону України „Про відкритість і прозорість діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування”;	
запровадження системного інформування та роз’яснювальної роботи щодо діяльності органів виконавчої влади;	
створення при органах виконавчої влади центрів комунікацій влади і громадськості з метою надання якісних інформаційних послуг та забезпечення проведення консультацій з громадськістю в процесі вироблення та реалізації державної політики;	
запровадження органами виконавчої влади систематичних консультацій з громадськістю під час розробки та реалізації державної політики;	
розробка з урахуванням досвіду країн з	

розвинутою демократією новітніх технологій здійснення органами влади ефективних комунікацій та інформування громадськості , закріплення їх у нормативних документах, створення системи контролю та відповідальності за їх дотриманням;	
посилення інституційної спроможності профільних структурних підрозділів органів державної влади;	
запровадження системних звітів органів виконавчої влади перед громадськістю щодо пріоритетних питань державної політики;	
посилення роботи громадських рад при органах виконавчої влади;	
запровадження практики укладання двосторонніх договорів між органами влади та інститутами громадянського суспільства з окремих питань соціально-економічного розвитку;	
сприяння налагодженню громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади , урахування результатів громадської експертизи у своїй діяльності;	
розробка Комунікативної стратегії Уряду ;	
налагодження ефективної взаємодії з інститутами громадянського суспільства , сприяння підвищенню їх інституційної спроможності та впливу на прийняття державних рішень;	
сприяння налагодженню громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади , урахування результатів громадської експертизи у своїй діяльності;	
активне використання органами державної влади у процесі взаємодії з громадськістю програм електронного врядування ;	
підвищення кваліфікації державних службовців щодо взаємодії з інститутами громадянського суспільства, оволодіння ними комунікативними	

навичками;	
налагодження прозорих суспільних комунікацій та розвиток соціального партнерства між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства.	

Важливим завданням комунікативної політики органів державної влади України залишається підтримання ефективного зворотного зв'язку з населенням.	Дуже часто державні структури ігнорують канали зворотного зв'язку з громадськістю. Це не тільки не сприяє отриманню громадської довіри, але й не дозволяє органам влади реально оцінювати ефективність своєї роботи.
--	--

Важливою складовою комунікативної політики органів державної влади є робота із засобами масової інформації (ЗМІ).	ЗМІ є основним каналом інформування в системі державного управління. Від ефективної взаємодії органів державної влади із ЗМІ багато в чому залежить як якість інформування населення про діяльність органів державної влади, так і створення позитивного іміджу державного апарату.
--	---

Серед основних проблемних питань – обмеження доступу до інформації органів державної влади; нестача відкритості, правдивості та об'єктивності в їх роботі; відсутність оперативності щодо надання інформації ЗМІ та реагування на публікації, які стосуються роботи органів влади; недостатній професійний рівень працівників служб, які відповідають за співпрацю із ЗМІ; недостатня увага до висвітлення питань, які насправді турбують громадськість; нестача прямих контактів влади і громадян.	При цьому серйозною вадою є відсутність систематичності у роботі органів державної влади із ЗМІ. На думку журналістів, саме забезпечення систематичності, дозволить значно підвищити ефективність їх співпраці з органами влади.
---	--

5.2. Методи роботи з громадськими об'єднаннями і ЗМІ.

Участь громадськості є процесом, що відбувається в межах громади і полягає в організації громадян та їх цілей через діяльність недержавних організацій з метою здійснення впливу на процес прийняття рішень. Громадяни найбільше долучаються до справи, якщо проблема, яку необхідно вирішити, стосується їх безпосередньо. Більше того, участь громадськості має місце, коли всі зацікавлені сторони
--

співпрацюють задля здійснення змін.

<p>В багатьох демократичних країнах протягом декількох останніх десятиліть досить ефективною виявилася низка механізмів участі громадськості в процесі розробки та прийняття рішень. Кожен з цих механізмів має свої переваги та недоліки; і різні методи використовуються для різних цілей.</p>	
<p>В Україні подібні механізми та процедури залучення громадськості лише починають запроваджуватися, будучи відсутніми в історії попередньої держави через те, що ні уряд, ні громадяни не мали чіткої ідеї впливу громадян на розробку державної політики.</p>	
<p>За радянських часів лише масові демонстрації та громадські зустрічі, які проводилися за наказом та під контролем держави, розглядалися як найбільш ефективні методи залучення громадськості. Всі ці фактори мали були руйнівними для розвитку громадянського суспільства в Україні.</p>	

РІВНІ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ: ДВІ МОДЕЛІ

<p><i>Шеррі Арнстейн розглядала участь громадськості у процесі планування в США за такими рівнями:</i></p> <p>1. Маніпуляція та 2. Терапія: Обидва методи не передбачають активної участі громадян. Метою є вилікувати або навчити учасників. Пропонований план вважають оптимальним, а завданням участі є досягти підтримки громадськості.</p> <p>3. Поінформування: Найважливіший крок для легітимної участі. Досить часто наголос ставиться на односторонньому потоці інформації. Відсутність каналу для зворотного</p>	<p><i>Девід Вілкокс пропонує розглядати п'ять рівнів контролю учасників, який постійно зростає:</i></p> <p>1. Інформація: Найменше, що можна зробити, - це поінформувати людей про плани.</p> <p>2. Консультація: Визначити проблеми, запропонувати альтернативні шляхи вирішення та прислухатися до зворотної реакції.</p> <p>3. Спільне прийняття рішень: Заохочувати інших ділитися додатковими ідеями та альтернативними варіантами та спільно приймати</p>
--	--

зв'язку.

4. Консультація:

Іншим можливим кроком, що включає опитування громадської думки, є громадські збори та консультації. Все ж Арнстейн вважає, що це лише ритуал “прикрашання вітрин”.

5. Заспокоєння:

Це дозволяє громадянам давати консультації або планувати на невизначений період, однак представники влади залишають за собою право оцінювати легітимність та реалістичність порад.

6. Партнерство:

Влада перерозподіляється шляхом переговорів між громадянами та представниками влади(зацікавленими сторонами). Планування та процес прийняття рішень відбуваються спільно (через спільні комітети).

7. Делеговані повноваження:

Це підхід, що вимагає активної участі громадян, за якого вони мають більшість місць в комітетах і делеговані громадою для прийняття рішень. Громадськість має владу вимагати звіту щодо програм.

8. Контроль з боку громадськості:

Громадяни контролюють процес планування, розробки політики та керівництва програмою (наприклад, об'єднання сусідів без посередників між нею та джерелом фінансування).

Різні рівні участі можна застосовувати в різних умовах. Основним питанням є, яких заходів слід вжити, щоб ініціювати та керувати процесом участі або партнерства.

рішення щодо наступних дій.

4. Спільні дії:

Групи з різними інтересами не лише спільно вирішують, що для них краще, але й налагоджують партнерські стосунки для спільних дій.

5. Підтримка незалежних дій громадськості:

Ви допомагаєте іншим зробити, що вони хочуть, можливо, з допомогою грантів, порад та підтримки, яку надає власник ресурсів.

“Нижчі рівні” участі зберігають контроль спільно з ініціатором, але призводять до менших зобов'язань з боку інших. Партнерство функціонує на рівнях “спільних рішень” та “спільних дій”. Інформація має ключове значення для участі, але сама по собі не є основою участі.

Рівні участі Арнстейна(1969):

8

Громадський контроль

Рівні

!	Хоча формулювання цілей участі громадян через визначення етапів та рівнів пояснює роль громадськості в конкретному контексті, ці абстрактні цілі повинні бути чіткими, конкретними та зрозумілими. Формулювання цілей участі громадськості допомагає розробити адекватні стратегії та процедури, ефективні способи стимулювання громадської активності та визначення ресурсів (коштів, часу тощо), необхідних для досягнення поставлених цілей.
----------	---

НЕОБХІДНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЛЯ КОНСТРУКТИВНОЇ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ	
Ініціатива та бажання здійснити зміни	Люди повинні прагнути брати участь у процесі прийняття рішень задля досягнення змін в громаді. Часто ініціатива відходить від громадян у тому випадку, коли вони відчують, що наслідки ухвалених владою рішень безпосередньо впливатимуть на їх життя.

Відданість справі	Громадяни мають бути наполегливими та відданими справі. Також вони повинні не здаватися після першої невдачі.
Знання методів участі громадськості	Всі зацікавлені сторони мають бути поінформовані про методи участі громадськості, особливості їх впровадження та потенційні результати.
Обізнаність/Освіта	Громадяни повинні бути обізнаними зі своїми правами та обов'язками щодо співпраці з владою та впливу на процес прийняття рішень.
Співпраця з місцевою владою	Представники місцевих органів влади повинні навчитися спілкуватися з громадянами, бути неупередженими та ставитись з розумінням до їхніх потреб.
Кожна із зацікавлених сторін має досягти успіху	Люди активно братимуть участь у процесі розробки та впровадження політики за умови, що проблема стосується їх безпосередньо або вони отримують певні переваги від її вирішення. Переваги ж повинні отримати як громадяни, так і місцева влада.
Планування та впровадження	Всі зацікавлені сторони повинні співпрацювати для того, щоб без перешкод спланувати та здійснити зміни.
Прозорість	Всі зацікавлені сторони повинні бути чесними щодо кроків, до яких вони вдаються з метою здійснення впливу на проблему. Особливо прозорою у своїх діях має бути місцева влада.
Гнучкість	Гнучкість також є одним з основних компонентів конструктивної участі громадськості. Влада та громадськість повинні вміти домовлятися та співпрацювати з протилежною стороною.
Залучення експертів	Впроваджувати методології участі громадськості необхідно за допомогою професійних експертів, зокрема, спеціалістів з громадянської освіти, організації громадських слухань, проведення досліджень якості послуг тощо.

РИЗИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ

Які вони?

- ✓ Брак довіри
- ✓ Недостатня співпраця між зацікавленими сторонами
- ✓ Обмежений доступ до інформації
- ✓ Обмаль знань про права та обов'язки
- ✓ Страх перед невідомим
- ✓ Брак впевненості у своїх силах
- ✓ Обмежені або неіснуючі структури
- ✓ Брак навичок, культури участі та досвіду
- ✓ Обмаль ресурсів (наприклад, часу, коштів, навичок)
- ✓ Брак уваги засобів масової інформації до місцевих проблем
- ✓ Нереалістичні очікування
- ✓ Брак усвідомлення необхідності професійної допомоги
- ✓ Ризик “зворотного вогню”
- ✓ Зосередження на дрібних деталях, а не на широких питаннях

Як їх подолати?

- ✓ Громадянська просвіта, навчальні тренінги та семінари
- ✓ Кампанії з громадської поінформованості
- ✓ Стратегії співпраці
- ✓ Створення мереж та налагодження зв'язків
- ✓ Обмін досвідом
- ✓ Співпраця з «побратимами»
- ✓ Фандрейзинг
- ✓ Популяризація інституту волонтерства

Сьогодні в Україні існує реальна потреба створити ефективні механізми спілкування та взаємодії між громадянами та їхніми представниками у між виборчі періоди. Така взаємодія збільшує поінформованість громадян і допомагає їм регулярно оцінювати діяльність органів влади.

Успіх більшості підходів до залучення громадян залежить від того, наскільки добре громадяни поінформовані про діяльність органів влади. В Україні гостро відчувається потреба в збільшенні доступу до інформації та адекватних можливостей її використання. На жаль, дії багатьох владних структур в Україні не є відкритими і прозорими, і процеси вироблення та реалізації політики, як правило, закриті для громадськості.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ РАД

Консультативно-дорадчі органи при центральних, місцевих органах влади, окремих установах, керівниках у тому чи іншому вигляді існують у більшості демократичних країн світу. Але в деяких країнах вони мають формальний характер, а в інших – є реальною силою, що забезпечує прозорість та ефективність діяльності владних структур, сприяє якомога більшому залученню громадян до співпраці з органами влади.

В Україні участь громадян в управлінні державними справами передбачена Конституцією України, регламентована низкою Указів Президента, окремими законодавчими актами. Питання створення консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади унормоване, зокрема:

- ◆ Указом Президента України “Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 31 липня 2004 р. № 854/2004,
- ◆ Постановою Кабінету Міністрів України “Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 15 жовтня 2004 р. № 1378, яка затверджує Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, Положення про Громадську раду при Кабінеті Міністрів України та Типове положення про громадську раду при центральному, місцевому органі виконавчої влади. Проект цієї постанови неодноразово проходив громадське обговорення і був прийнятий Кабінетом Міністрів України з урахуванням громадської думки.

Громадські ради створюються

<p>відповідними нормативними актами органів державної влади та діють на основі положення. Ці структури наділені дорадчими, інформаційними та консультаційними повноваженнями та мають виконувати ряд завдань, визначених відповідними документами.</p>	

Основна мета роботи ради полягає у інституалізації взаємовідносин органів виконавчої влади з консультативно-дорадчими органами, які діють при них, розробці та впровадженні механізмів та процедур ефективної та результативної взаємодії консультативно-дорадчого органу з органами виконавчої влади у напрямку вироблення та реалізації державної політики.

<p>Робота органу виконавчої влади з консультативно-дорадчим органом повинна базуватися на наступних принципах:</p>	
<p><i>партнерства</i> -</p>	<p>узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи, відносини, контакти, основані на взаємовигідності та рівноправності;</p>
<p><i>самоорганізації</i> –</p>	<p>здатність громадськості самій організувати свою діяльність;</p>
<p><i>невтручання</i> –</p>	<p>орган виконавчої влади лише сприяє організації роботи громадської ради, забезпечує відповідними інформаційними матеріалами, технічними засобами;</p>
<p><i>взаємозацікавленості</i> –</p>	<p>всі учасники співпраці (громадська рада і орган виконавчої влади) мають розуміти вигоди спільної роботи та бути зацікавленими в участі кожного суб'єкта у процесі вироблення та реалізації державних рішень;</p>
<p><i>узгодженості</i> –</p>	<p>відповідність спільним домовленостям, єдності стратегії діяльності.</p>

	<p>Висвітлення діяльності громадської ради</p> <p>На сайті органу виконавчої влади, а також в засобах масової інформації, засновником та співзасновником яких є орган виконавчої влади, в обов'язковому порядку створюється рубрика, в якій оприлюднюються: список членів, структура, плани роботи, протоколи засідань та рішення</p>
--	--

<p>громадської ради, анонси та прес-релізи заходів, що проводяться громадською радою. Наповнення цієї рубрики здійснюється спільно громадською радою та комунікативним підрозділом.</p>

<p>Засоби масової інформації – це життєво важливий інструмент у забезпеченні громадськості потрібними фактами та інформацією, яка дозволяє людям робити свідомий вибір. У цивілізованому світі лишилось дуже мало країн із збереженим інститутом державних ЗМІ. Незалежно від того, як скоро відбудеться їх роздержавлення в Україні, плідно співпрацювати з не підконтрольною владі пресою варто вже сьогодні.</p> <p>Орієнтовані на ринок ЗМІ більше уваги приділяють задоволенню інтересів власної аудиторії та рекламодавців, які не завжди збігаються з поточними завданнями владних органів щодо висвітлення власної діяльності. ЗМІ змагаються за аудиторію, яка має багато інших джерел інформації та розваг, а органи влади вимушені змагатися за увагу і висвітлення своєї діяльності в ЗМІ з багатьма іншими ньюзмейкерами. Щоб потрапити на шпальти газет і екрани телевізорів, треба стати дійсно цікавим співрозмовником.</p> <p>Більшість тем, дійсно цікавих аудиторії, можуть бути висвітлені через призму діяльності владних структур, звичайно, якщо їх яскраво і доступно подати, акцентуючи увагу на вирішенні громадських проблем. Інформація також має більше шансів потрапити у новини, якщо відповідає критеріям актуальності і своєчасності, відповідності інтересам аудиторії, ексклюзивності чи унікальності, а також достовірності. Редакторів зазвичай цікавлять події, що можуть змінити розклад сил на політичному, економічному чи соціальному полі, конфлікт або зіткнення інтересів, неочікувані події та курйози.</p>
--

ТИПИ ТА АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ ІЗ ЗМІ	
♦ «Чорні відносини».	Такий тип відносин виникає коли замовники матеріалів домовляються напряму, в обхід редакції і рекламної служби ЗМІ. Гроші просто переходять з рук в руки. В розвинутих країнах репортерів, викритих в продажності, негайно звільняють. «Чорний колір» поширений в нерозвинених країнах, там, де журналісти одержують невелику зарплату. Керівництво часто дивиться на подібне крізь пальці.
♦ «Сірі відносини».	Такий тип відносин виникає коли обнародується офіційно сплачена інформація у вигляді звичайного редакційного матеріалу. У такому разі гроші від замовлення поступають не в кишеню журналісту, а до бюджету ЗМІ. У демократичних країнах органи влади не мають змоги підписати угоду зі ЗМІ, щоб ті публікували певну інформацію. Вони можуть купити рекламну площу і розмістити там все що завгодно, але з чіткою позначкою „реклама”. Крім того, для аудиторії

	<p>здебільшого є очевидним, яка інформація є відверто замовленою, а яка більш-менш незалежно викладена журналістом. Довіра до замовленої інформації майже відсутня, тож вона не буде переконливою. Деякі країни замовлені матеріали нерідко ховають під різними дезорієнтуючими читача і глядача рубриками: «К», «Бізнес-план», «Портфель» і інше. Сучасні ЗМІ особливо активно йдуть на подібну співпрацю. «Сірим» є і телефонне право. До «сірих методів» можна віднести і тиск, що надається на редакції крупними рекламодавцями. Компанії, що постійно вливають до бюджетів ЗМІ солідні суми, чудово розуміють власну значущість для редакції, тому нерідко вимагають матеріали, які їх підтримують. Редакції схильні враховувати «побажання» своїх солідних клієнтів. «Сірим» є і деякі види бартеру. Звичайно це прес-тури, рекламні тури. Для редакцій такі тури є своєрідною формою заохочення. Журналісти відпочивають, набираються вражень, а видання за це не платять напряду.</p>
<p>♦ «Білі відносини».</p>	<p>Це основний колір співпраці із ЗМІ. При роботі «по-білому» представник зацікавленої компанії нічого не платить ні журналісту, ні його редакції. ЗМІ розміщує інформаційний матеріал безкоштовно, просто на підставі того, що він цікавий аудиторії видання. Це нормальна звичайна практика. Читачу все одно, сплачений матеріал чи ні. Лише б він був цікавий.</p>

<p>На характер спілкування із журналістами впливає те яким чином ця співпраця організована. Це може бути:</p>	
<p>♦ Офіційна комунікація.</p>	<p>Такий вид комунікації виникає коли фахівці інформаційних структурних підрозділів відвідують ті заходи, які збирають багато представників ЗМІ.</p>
<p>♦ Постійне надання інформації.</p>	<p>У цьому випадку фахівці інформаційних підрозділів стають джерелом інформації для журналіста. Вони надають журналістам цікаві новини, теми публікацій, деталі і подробицю, "про всяк випадок", оцінку минулих публікацій і передачі і т.п.</p>
<p>♦ Неформальна комунікація.</p>	<p>Такий тип стосунків можливий при проведенні інформаційних кампаній.</p>
<p>♦ Запрошення журналістів</p>	<p>для бесіди та пояснення умов роботи Вашої організації.</p>
<p>♦ Залучення</p>	<p>Таке практичне підключення журналістів до</p>

<p>журналістів до роботи у інформаційних підрозділах.</p>	<p>специфічної діяльності інформаційних підрозділів робить можливим і обговорення деталей майбутнього матеріалу, підготовленого інформаційним підрозділом. До речі, запрошення журналістів в "команду" фахівців робить правомірною оплату їх консультацій (у вигляді гонорару).</p>
<p>◆ Нештатна співпраця з редакцією.</p>	<p>Така співпраця є найміцнішою основою професійнотворчої взаємодії фахівця інформаційних підрозділів і журналістів. У такому випадку є змога оперативно розмістити у ряді газет або на телебаченні необхідні матеріали.</p>

Робота із засобами масової інформації - один з найважливіших аспектів зв'язків з громадськістю. Її успіх багато в чому залежить від того, наскільки точно і ясно сформульовані цілі і правильно складені довгострокові і короткострокові плани роботи.

<p>Органи державної влади повинні звернути увагу на певні аспекти своєї роботи щодо взаємодії із ЗМІ.</p>	
<p>По-перше, йдеться про інформаційно-аналітичну роботу прес-служб органів влади.</p>	<p>Підрозділам, що відповідають за роботу із ЗМІ, слід мати чітке уявлення про систему ЗМІ в цілому і про кожен ЗМІ, робота з яким відноситься до сфери професійних інтересів органу державної влади.</p>
<p>Ще однією проблемою, яка стосується взаємодії органів влади із ЗМІ є питання зворотного зв'язку.</p>	<p>Органам державної влади слід на постійній основі здійснювати моніторинг публікацій у ЗМІ щодо свої діяльності. Данні, отримані в результаті моніторингу необхідно аналізувати і готувати відповіді на зауваження і пропозиції щодо діяльності органу державної влади, оприлюднених у ЗМІ.</p>
<p>Важливим аспектом в даному випадку є питання оперативності реагування: представники ЗМІ часто нарікають на неможливість отримати термінові коментарі від чиновників.</p>	<p>Питання оперативності набуває ще більшої актуальності з огляду на те, що найбільш ефективною формою співпраці з представниками органів влади журналісти вважають інтерв'ю. В даному випадку завданням прес-служб є допомога посадовим особам органу державної влади у підготовці до інтерв'ю. З одного боку це дозволить поліпшити якість інформування ЗМІ про діяльність даного органу влади, з іншого - сприятиме формуванню позитивного іміджу органу державної влади та його посадових осіб.</p>

I, нарешті, проблема систематичності у взаємодії із ЗМІ.	Робота органу державної влади із ЗМІ має здійснюватись на основі сформованої службою по зв'язках з громадськістю комунікативної стратегії і детально розробленого плану тактичних дій. Адже саме від цього залежить якість формування інформаційних потоків про діяльність органів державної влади.
---	---

В цілому форми та методи роботи із засобами масової інформації можна поділити на дві категорії: **прямі контакти та розповсюдження інформації.**

ПРЯМІ КОНТАКТИ ЗІ ЗМІ	
♦ Прес-конференція.	Прес-конференції проводяться для передачі послання, що має підвищений інтерес для суспільства. Її також можна влаштувати, коли на вимогу демократичних процедур всіх журналістів треба сповістити одночасно. З іншого боку, більшість журналістів намагається отримати унікальні новини для себе, тож прес-конференції в цілому не дуже популярні серед журналістів. У багатьох випадках повідомлення інформації одному журналістові впливового ЗМІ може забезпечити набагато краще висвітлення.
♦ Інтерв'ю.	Більшість журналістів вважають за краще проводити інтерв'ю у випадку коли можна отримати унікальну історію. У випадку коли це не зручно для Вас можна проводити брифінги для не великої кількості журналістів, що зацікавлені у висвітленні схожих питань.
♦ Брифінг.	Брифінги використовуються коли виникає необхідність короткої наради працівників ЗМІ, на яких йде ознайомлення з позицією владних структур з якого-небудь питання
♦ Прес-сніданки чи обіди.	Прес-сніданки чи обіди можуть стати у пригоді, коли немає серйозних „гарячих” новин, а є намір повідомити про поточний процес, наприклад, реформу сектора. Такі зустрічі є більш неформальними. Однак досить важливо, щоб журналісти усвідомлювали, на який захід їх запрошено. Якщо вони очікують серйозні новини, то будуть розчаровані й результат буде негативним. Прес-обіди та сніданки – це гарна можливість краще познайомитися із журналістами особисто та зрозуміти, в яких умовах вони працюють і чому віддають перевагу.
♦ Прес-тур.	Прес тур – дієвий метод презентації специфічного

	проекту, коли необхідно наглядно продемонструвати досягнення. Прес-тури – це також гарна нагода для налагодження неформальних стосунків із журналістами.
◆ День відкритих дверей.	День відкритих дверей проводиться з метою залучення уваги цільової аудиторії та зміцнення контактів з нею.
◆ Презентація.	Проводиться у випадку необхідності проведення урочистих зустрічей представників державних, суспільних або приватних структур з громадськістю, у тому числі і з журналістами для ознайомлення з новим підприємством, продукцією, проектом, тощо.
◆ Семінар.	Менш очевидним каналом передачі повідомлень є семінар або тренінг. Він дає можливість підвищити інтерес та обізнаність з певного питання, компетентність та обізнаність цільової групи, а також покращити стосунки з цільовими групами. Під час організації семінару однаково важливо, кого запрошують і яке повідомлення передаватимуть. Зокрема, семінар надає гарний шанс перезнайти різні цільові групи одна з одною.

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРЕСИ

◆ Прес-реліз.	Прес-реліз варто оприлюднювати, якщо ви повідомляєте другорядні новини або одночасний доступ до інформації для всіх журналістів є вкрай важливим. Прес-реліз можна розіслати електронною поштою, по факсу або звичайною поштою залежно від того, як зручніше для ЗМІ. Щоб забезпечити належне висвітлення, завжди телефонуйте журналістам після відправки прес-релізу.
◆ Інформаційний бюлетень.	Інформаційний бюлетень використовується для інформування окремої фіксованої цільової групи, що цікавиться ходом вирішення того чи іншого питання. Інформаційний бюлетень корисний, коли є фіксована цільова група, зацікавлена у тривалішому процесі – наприклад, група неурядових організацій з охорони довкілля бажає постійно бути в курсі побудови великої електростанції. Бюлетень має вміщувати короткі тексти і видаватися регулярно. Його можна розповсюджувати у друкованому виді, або розсилати електронною поштою у форматі pdf.
◆ Шаблон релізу.	Шаблон релізу представляє собою попередню статтю для невеликих газет або бюлетенів.

♦ Заяви для друку.	Заяви для друку визначають позицію лідерів, точку зору на подію, містять оцінку інших заяв, документів.
♦ Спростування.	Спростування публікується вслід за оголошенням заяв, що невірно тлумачать позицію, точку зору, хід міркувань представників організації, що влаштували напередодні прес-конференцію.
♦ Прес-огляди.	Прес-огляди друкованих видань, виступів по ТБ і радіо носять в більшій або меншій мірі аналітичний характер. Прес-огляди містять підшивку публікацій за визначений період (тиждень, місяць).
♦ Друковані матеріали.	<p>Друковані матеріали все частіше витісняються веб-сайтами, але й досі грають важливу роль у публічній комунікації.</p> <p>♦ Брошури і книги особливо корисні, коли великі масиви тексту слід представити цільовій групі, яка виявляє помірний інтерес до питання і, внаслідок цього, потребує матеріалу з більш привабливим графічним дизайном, ніж комп'ютерна роздруківка. Слід також зважати на те, що невеликий відсоток громадян має доступ до Інтернет. Якщо певний текст з демократичних міркувань необхідно донести до великої аудиторії, друковані матеріали є єдиною альтернативою в такому випадку. Очевидним недоліком книжок і брошур є, звичайно, вартість їх виробництва та розповсюдження. Тому надзвичайно важливо розробити план розповсюдження ще до випуску друкованих матеріалів, щоб точно знати, хто їх отримуватиме і скільки коштуватиме розповсюдження. Перевага книжок і брошур – в їх довговічності і привабливості для читання</p> <p>♦ Якщо обсяг тексту не такий великий, можна рекомендувати буклет. На відміну від брошури буклети набагато дешевше виготовляти і легше розповсюджувати. Буклет можна застосувати, щоб викликати інтерес до питання і зробити посилання на веб-сайти для тих, хто хоче дістати додаткову інформацію з цього приводу.</p> <p>♦ Плакати, зрештою, дорогі у виготовленні і вимагають неабияких організаційних зусиль, щоб розмістити їх у належних місцях, де їх побачить цільова група. Якщо така організація існує, то плакат може бути дієвим засобом для передачі коротких повідомлень, щоб підвищити зацікавленість і обізнаність щодо певного питання.</p>
♦ Реклама в друкованих	Перевага реклами так само, як і оплаченої статті,

ЗМІ.	полягає в тому, що вона дійде до багатьох читачів. З іншого боку, немає гарантії, що читачі помітять оголошення. Тому важливо використовувати ті друковані видання, які регулярно читає цільова група та загальна редакційна політика яких враховує цільову групу. Друковані ЗМІ є контекстом, в який вміщують рекламу, і вони мають бути в гармонії одне з одним. Реклама зазвичай має вміщувати небагато тексту й чітке та просте повідомлення – середній читач дуже мало часу приділяє рекламі. Рекламу можна застосувати для певних документів, які слід надрукувати з демократичних міркувань, як наприклад, закони. Проте, якщо можливо, завжди дешевше і прийнятніше помістити інформацію в Інтернет. Великим недоліком реклами є її недовговічність.
◆ Телевізійна і радіореклама.	Телереклама підходить для коротких і точних повідомлень, що мають привернути увагу або змінити ставлення чи поведінку. Телебачення також має унікальну можливість передати глядачеві почуття в порівнянні з іншими ЗМІ. Плануючи телерекламу слід поцікавитися так званим профілем глядачів певного каналу і порівняти його з характеристиками цільової групи. Більше того, важливо розрізняти такі цифри: скільки людей мають змогу дивитися канал, а скільки дійсно дивляться. Ці цифри також змінюються від програми до програми. Усі великі телеканали мають детальні дослідження з цього приводу. Основним недоліком телереклами є її висока вартість. Проте, місцеві чи регіональні телеканали часто можуть транслювати рекламу, вартість якої покритється досить помірним бюджетом.
◆ Кампанія на бігбордах.	Якщо ви намагаєтесь досягнути велику міську цільову групу, можна обрати бігборди. Однак вартість зовнішньої реклами є помітною. Це може бути доцільним у разі запуску великих реформ.

НОТАТКИ ДО РОЗДІЛУ:

ЗМІСТ

Розділ 1	Державна інформаційна політика України	
Розділ 2.	Інформаційна політика зарубіжних країн щодо побудови інформаційного суспільства	
Розділ 3.	Правове регулювання інформаційної сфери в Україні та світі	
Розділ 4.	Електронне урядування	
Розділ 5.	Комунікативна політика в органах державної влади	